

2833/186

УКРАЇНСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО
„СЕКЦІЯ ВИДАВНИЧА“.

ГЕНРИК ШАРРЕЛЬМАНН.

МІЗИНЧИК.

ОПОВІДАНЄ ДЛЯ ДІТИЙ

ПЕРЕКЛАВ

О. ГОРУЦЬКИЙ.

ЛЬВІВ, 1919.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

2006, 13

УКРАЇНСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО
„СЕКЦІЯ ВИДАВНИЧА“.

ГЕНРИК ШАРРЕЛЬМАНН.

МІЗИНЧИК.

ОПОВІДАНЄ ДЛЯ ДІТИЙ

ПЕРЕКЛАВ

О. ГОРУЦЬКИЙ.

~~29.187~~
Львів. бібліотека
АН УРСР

М.

ЛЬВІВ, 1918.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

8(Δ)кім .. : 1949" - 93

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 61.045

I. Радість родичів.

В однім селі жив муж та жінка. Вони не мали діттий, а дуже бажали мати хоть одно дитятко. Згодом народилась їм дитинка. Велика була радість родичів, хочай дитятко було таке незвичайно маленьке, малісеньке не більше мізинного пальця, за для чого назвали його Мізинчиком.

Посходилися сусіди та знайомі і здивовані приглядалися малісенькому хлопчикови - карликови, та згідно признавали, що помимо незвичайної маленькості хлопчик є гарненький і миленький.

Одна з присутних жінок. п. Солоденька, хитаючи поважно головою, сказала :

— Хочай воно маціньке, але може вирости і буде так велике як інші діти.

„Добре кажете“, відізвалася п. Масненька, „у мене було аж десятеро діттий, а всі були здорові і дужі. Одні померли, а другі порозходились поміж людей а я остала сама на світі. Якже булаб я щаслива, коли би хоть одну дитину мала при собі, хочай би й таку малісеньку, як отсей Мізинець.

— „В мене є також одинак — відізвався п. Веселий — „так що мені з нього! Такий неслухняний,

нероба а збиточник хоч куди! де його не посій, там він зійде. Йому не помагає ні лайка, ні сварка, ні заохота, ні приміри добрих дітий. Не вдав ся тай тільки“.

— „Тим усім рядить Пан Біг“ — промовив батько дитятка, хто може знати, яка в тім ціль Його, що наше дитя таке маленьке! — Пождім, побачимо, що з нього виросте“.

Дитятко охрещено, надано єму імя Сьвятого, але родичі і люди таки звали його Мізинчиком. Що днини випивало дві-три каплі козячого молока, та зїдало по кілька окрушин тісточка в місті купленого. Помимо матернього догляду Мізинчик не ріс, а однак умово правильно розвивав ся. Батько вистарав ся о гарне деревляне пуделко від цигар, з котрого зробив ліжочко для него, а мати вистелила его гарненько постелию, яку колись-колись ушила для своєї любої ляльочки і заховала між старими лашками в куфрі. Ліжочко через день стояло на столі або на вікні а на ніч дбайлива мати ставила его біля себе на малім столику. Мізинчикови жило ся добре, бо родичі його дуже любили, пестили, йому у всім догоджували. Батько старав ся для нього о ріжні гарні забавки; з коробочки від шведських сїрників зробив малий візочок, який тягнув по великім, округлім столі, спорядив гойданку з патичків і шпагату, а зі звичайної шпильки з головою розплескавши єї вперід, зробив шабельку, і ниточкою привязав свому одинакови до пояса.

Місяць за місяцем минав хутко. По році навчив

ся Мізинчик ходити, бігати, дещо вимовляти, скоро все розумів, умів спостерігати і скоро давав собі у всім раду. Зовсім не ріс, але за те його голос кріпшав і Мізинчик сьпівав та кричав, як і його однолітки.

Мізинчик любив бавити ся на вікні, тому дівтора виходячи зі школи, нарочно переходила по при вікно щоби карлика побачити. Хлопці приносили йому ріжні річи: лушпинки з ліскових оріхів, мушельки, жолудь, пестрі каміньчики... дівчатка цвѣти, скляні коралики і т. п.

Коли родичі виходили в поле, брали зі собою свого одинака. В неділі і свята прибирали пестія в оксамітний жупанець, подарований учителькою і так ішли до церкви, оба на прохід. Мати тримала його в руках, але ту було йому невігідно і за горячо. Тим то Мізинчик найліпше любив сидіти собі вигідно на крисах батьківського капелюха, звідкіля свобідно приглядав ся всьому, що його окружало.

Ліліпут був бистроумний, розважний і в короткім часі пізнав ціле своє село. Розговорам, які вели старші люди, прислухував ся пильно і з кождим днем ставав розумнійший, та розважнійший. Часом любив зробити який збиток, але не шкідливий нікому. Всі его полюбили, в цілім селі знали його, тішили ся ним, та любували ся такою мацінькою а живою лялькою.

Але не довго так жилось єму.

Одної погідної днини заїхав нечаяно до села якийсь незнакомий пан і задержав ся якраз перед домом, де проживали родичі і Мізинчик.

Незнакомий пан увійшов до хати. Мізинчик, як звичайно, бавив ся на великім столі, а узрівши чужинця, став йому приглядати ся.

„Добрий день“, сказав пан. „Добрий день“ відповів отець.

— „Перепрашаю“ — говорив незнакомий пан дальше — я довідав ся у людей, що у вас, добродію живе мацінький чоловічок — карличок, чи се правда?“

— „А вжеж, се правда“ відповів батько.

Незнакомий пан був високий, сильний, кремезний, одягнений у чорний сурдут, білу шовкову камізолу, на котрій блестів грубий, золотий ланцух.

— „Я дуже цікавий побачити сего карлика“ говорив чужинець. „Деж він є?“ При тих словах заложив цвікер на ніс і став розглядати ся по кімнаті.

Ледви се вимовив, Мізинчик своїм сильним, звінким голоском відізвав ся: — „Я ту!“

Незнакомий почав глядіти довкола себе, але не міг доглянути малої фігурки Мізинця.

— „Не так то дуже маленький мусить бути сей карлик, коли має такий сильний голос. То буде певно хлопчина малого росту, а не правдивий карлик“.

Батько похитав головою і вказав на стіл. Але пан мусів бути короткозорий, бо дивив ся під стіл, звідки здавалось ему, що чує голос хлопця.

— „Я е ту на столі“, — закликав Мізинчик.

— „Ах, ах, ах!“ — крикнув пан, побачивши маленьку ляльочку — се щось надприродного, чогось подібного в житю я ще не бачив! Таж се менче від

карлика, ліліпута! Таке малісеньке а ходить, їсть, пє, спить, говорить“. Приглядав ся пан Мізинчикови скрізь очиці в золотій оправі і не міг зійти з дива.

— „Еге! Навіть збитки вміє зробити“. — сьміло сказав Мізинець, дивлячись прямо в вічи незнакомому.

Кілька хвилин царювала тишина в хаті.

— „І ти дійсно живеш, як другі діти? То щось непонятного — тягнув незнакомий дальше. Зняв очиці, а що був короткозорий, нахилив ся до Мізинчика так близко, що своїм носом мало його не перевернув. Таке неприличне довге огляданє дошкулило вже Мізинчикови, і він не надумуючи ся довго, вхопив свою шабельку і так сильно вколов нею в сам кінець червоного носа, що незнакомий відскочив, вхопивши ся за ніс.

— „Ой, ой!“ крикнув він. — „вірю і чую, що ти маленький чоловічку, жиєш. Ах, се чудово!“ і повний радости затирав свої грубі руки.

Батько всьміхнув ся, та тїшив ся, що його малий синок так незнакомому панови подобав ся.

По хвилі звернув ся багатий пан до батька і сказав:

— „Я вашого синка мушу мати“.

— „Алеж пане!“ — відповів батько, переставши всьміхатись, — „о чім ви думаєте? Як можете припустати, що я би свою власну дитину кому дарував або спродав?“

— „Таж я вам вірю, в повні вірю“ — перебив супокійно панисько — і я не про се думаю — лише

прошу: позичте мені вашого любого, прекрасного синка бодай на кілька тижнів“.

— „Ні!“ з повагою відповів батько — „дітий не позичає ся“.

— „Ласкавий пане“ — всміхаючись сказав пан — „я не хочу забрати вам дитину даром. За випожичене его я вам заплачу і то добре заплачу“.

— „Але, по що се? — Що з ним будете робити?“

— „Бачите, воно так є“, — сказав пан сідаючи на крісло. — „Треба вам знати, з ким маєте діло. Зовусь д-р Кравзе і єсьм власником великого „Театру кукол“. Люди по великих містах усе хочуть, щоби їм раз у раз щось нового, невиданого, незвичайного представляти. Я довідав ся, що в сій місцевости находить ся карлик, ліліпуток і ізза того приїхав я сюди, щоби його для свого театру придбати. Мізинчик, як звете свого гарненького синка, буде виступати в дуже гарнім уборі в моім „Театрі“ а публіка платитиме мені добрі гроші. Надіюсь, що через вашого синка зароблю багато гроший, а також ви зробите добрий інтерес. Я заплачу вам 10.000 корон, а за чотири тижні привезу вам Мізинчика здорового і веселого назад. Скажіть, чи пристаєте на се?“

В відповідь на се, отець похитав поважно головою і сказав: „Ніколи на се не згоджу ся.“

Мізинчик, що прислухував ся уважно цілій розмові, нараз весело закликав: „Я хочу їхати — так хочу“

в сьвіт їхати“. А коли запримітив зажурене лице батька, додав:

— „Коханий батечку, дозвольте мені поїхати з тим паном. Від довшого часу роздумував я обтім, як се зробити, щоб можна щось нового побачити, почути і пізнати людий і сьвіт. Мені досить тих орішків, черепашок та раковиня, вони мене нудять, нудять мене одні і ті самі люди. Я хочу конче в сьвіт поїхати! А притім подумайте собі, кільки грошей дістанете! Коли така друга нагода появить ся, щоби стільки гроша отримати? Не будете так тяжко працювати а й мені колись придадуть ся гроші; бо заробити не вмю і не здужаю“.

— „Бачите добродію, він має лїпший розум від неодного старого чоловіка“, — сказав Кравзе.

— „Все те гарно“ — каже батько — „але синочку як би тобі яке лихо лучило ся, як би ти захворів?“

— „В такім разї“ — успокоював Кравзе — „у тумить до вас напишу або зателеграфую. А впрочім, що йому має стати ся? Буде проживати в мене наче яке княжатко, я його пильнуватиму, наче свого ока“.

— „Наколиб мені що не сподобалося“ — відізвав ся Мізинчик — зараз вертаю домів, до вас, любий таточку“.

— „Так, так, повернеш, коли схочеш“ — потвердив директор театру — „але я певний сего, що тобі новий сьвіт сподобаєсь, та схочеш як найдовше зі мною бути“.

Довго тривали переговори та остаточно батько згодився. Наколиб Кравзе застав був дома матір Мізинчика, імовірно булоб не прийшло до згоди, але на його щастє пішла вона в село до знакомої, а коли повернула, застала цілий, великий стіл заложений срібними та золотими грішми а в хатї сумну, глуху тишину, яка запанувала по відїзді миленького любого синка.

Батько Мізинчика, що був також столярем, зробив його з порожного пуделка від цигар вигідну хатинку, яка мала два віконця і дверцята, які хлопчина міг легко отворити і замикати; в хатинці мав стільчик і ліжочко з постелию. До сеї хатинки всадили Мізинчика.

Кравзе взяв хатинку з Мізинчиком обїруч.

Коли при прищаню цілував отець хлопчика, сей сказав: „Не лякай ся, тату, я верну на певно, адже ти знаєш, що відважним сприяє щастє“. — Вітцєви тяжко було на серці, він був би найрадше вернув всі гроші, але бояв ся, що висьміє его чужинець, „Будь здоров, тату, будь здоров“ — кликав Мізинчик, — „а поздорови маму від мене та навідайте ся до мене, до театру“. Отець обїцяв се, — конї рушили — Мізинчик з директором відїхав...

II. Мізинчик у директора Кравзого.

Директор Кравзе зоставши сам з Мізинчиком, отворив дверцятка его дїмка-хатинки, котру то хатинку

поставив на долоню, та почав точно приглядати ся своєму скарбови.

— „Але вдало ся мені!“ забубонїв собі під носом.
— Яке то чудо вдалось мені віднайти! Сей карличок принесе мені велике щастє! За чотири тижні зароблю на тобі сто або й більше тисяч, бо цікавий нарід сипатиме грішми. А що мої товариші скажуть, пожовкнуть з зависти. Ой, так, так, Кравзе має добрий нюх, Але твій батько дурень, і то великий дурень, він міг був взяти за тебе два і три рази більше, ніж я дав йому“.

— „Прошу зачинити двері і то зараз! — кликнув Мізинчик — „протяг у моїй кімнаті“.

— „Зараз, у тій хвилі замикаю двері — ось і замкнені вже. Може тобі зимно? Моя золота дитино, тільки не перестудити ся. Відпічни, та не денервуй ся голубчику ти мій солоденький“ — проговорював директор. Мізинчикови не було зимно, тільки се його сильно роздратувало, що так обиджаючо виражав ся про його чесного та доброго батька.

— „Пожди, хитрий лисе“ — подумав собі Мізинчик, затискаючи свій маленький п'ястучок, — не такі ми оба дурні, як тобі здаєсь! Я, хоч такий маленький, але тебе великого і мудрого виведу в поле.“

Баскі, сильні коні бігли скоро з легкою повозкою гостинцем, через села, ниви та луги і ліси, а Кравзе держав пуделочко з хлопчиком в обох руках, не спускаючи з нього очий і що хвиля заглядав скрізь віконце, щоби побачити его. Хотяй Мізинчик був ціка-

венький і радо був би розглядав ся по Божім сьвітї, але зогидив собі того хитрого і жадного свого пана, тому волїв сидїти у своїм домику, ніж на него дивити ся і з ним розмовляти.

Пан Кравзе що хвиля відчиняв дверцята і питав:

— „Но і щож там ангелику, не треба тобі чого?“

— „Замикати двері!“ — кричав Мізинчик.

— „Добре, добре, зараз мій найдорожший, тільки скажи мені серденько, чи ти не хорий“ — питав директор, замикаючи обережно дверцята.

Ось уже віхали до великого міста. По обох сторонах улиці тягнулись красні, високі камениці, повози, доріжки минали їх а дзвінки трамваїв, омнібусів глушили Мізинчика призвичаєного до сільської тишини. Пан Кравзе тримав пуделочко біля грудий, боячись, щоби не приключило ся яке лихо, який випадок.

В кінці задержалась повозка перед великим будинком. Пан Кравзе тримаючи в руці дорогоцінне пуделочко, вискочив з повозки і по широких мраморних сходах, вистелених диваном, побіг на перший поверх готелю, до свого мешканя. Готелевий слуга подав йому ключ від мешканя, він увійшов до кімнати, обережно поставив пуделочко з Мізинчиком на стіл, а сам роздягнувшись, усїв на вигіднім фотелі.

— „Мізинчику, Мізинцю“ — промовив чуло пан Кравзе — „ми вже є на місци, як почуваш ся, мій дорогий скарбе?“

— „Добре“ — відказав Мізинчик „прошу тепер відчинити дверці“.

Директор відчинив дверці, хлопчик вийшов і по-важно проходжував ся по великім столі, що стояв перед оксамітною канапою, — по хвилі поспитав :

— „Чи то може театр?“

— „Ні, моя ти золота дитинко, то є дім, що гостинницею, а по чужому, готелем зветь ся. Ту проживає много людей і я ту живу. Завтра поїдемо до театру і зараз завтра урядимо представлене. Тож то публика ме дивити й чудувати ся! Такої живої ляльочки ще ніхто і ніколи не бачив. Будуть люди ти-снути ся, щоби білети як найскорше дістати, а платити муть, скільки сам зажадаю! Що дня білети будуть випродані, а гроший буду мати як леду! В коротці можу стати великим богачем, міліонером! —

— „Що то за нестерпний, неприязний, нахабний чоловік“ — подумав собі Мізинчик глядячи з під лоба на свого пана, який оповідав йому про чуда свого театру, про артистів, які для него працювали, про представлене, яке урядить з Мізинчиком.

— „Я голодний“ — нараз кликнув Мізинчик.

— „Ах! Щож? Ти голодний мій скарбе? Якже я тим тішу ся! Се знак, що ти здоровий. Що би ти їв, моє голубятко? Може бефштик з яйцем? Може рост-беф з салатою і компотом, а може рибку? Скажи сер-денько, чого лише захочеш, все можеш мати“.

— „Досить, досить. — По що вичислювати так много?“ — перебив Мізинчик. — „Прошу дати мені кусничок хліба з маслом і трошка молока“.

— „Так, так, твоя правда, мій дорогенький — похвалив вдоволений директор — „така проста пожива найздоровіша“.

Скоро появив ся кельнер, покликаний електетричним дзвінком, і за хвилю приніс на срібній підставці замовлену перекуску. Мізинчика однак не бачив, бо заздрісний директор сховав його. — По відході кельнера виняв директор хлопця зі схівку і подав йому те, що жадав. Мізинчик їв і пив зі смаком з маленького начиня, яке дбайливий батько вложив директорови в кишеню, щоби дорогенькому синкови нічого не бракувало. Як лише випорожнилось горнятко не більше від оріхової лушпинки в сій хвилі пан Кравзе наливав знова.

— „Їдж, пий, моє ангелятко“ — приговорював веселий директор, — „не жалуй собі нічого. Зараз завтра піду до золотника і замовлю для тебе золоту обстанову. Зі золотої посудини пити меш молочко або чай в присутности публики, тимчасом пий багато зі свого начинька.

— „Не хочу багато їсти й пити“, — мудро і влучно відповів Мізинець — „бо міг би я ще стати великим, а тоді що було би?“

— „Правла, правда, мусиш остати таким, яким єси, бо як лише був би ти більшим, тоді вже не притягав би ти публики і з цілого інтересу не було би нічого“. — При тих словах вирвав директор хлопчикови послідний кусник хліба.

— „Ах! Щож то за нахабний чоловік!“ подумав собі хлопчина. „Мені він зовсім не до вподоби, і хоча так солодко приговорює і оказує для мене ніби прихильність, не маю до нього довіря і ним гиджу ся“.

Коли оба вже пообідали, поставив пан Кравзе Мізинчика на вікно, щоби міг приглядатись улицям. Сам усів при столі і щось з великим розмахом писав. А писав про своє відкрите до часописий, щоби про те повідомили публіку та оголосили, що завтра буде представлений карлик-ліліпут, найменший чоловічок на цілій кулі земській, і що він своїм ростом, меткою і дотепами здивує всіх видців.

Мізинчик цікаво дивив ся кріз вікно на улицу. Що за рух! Скільки ту ріжних повозів, самоходів, трамваїв, біжать оден за другим! Скільки людей! Коби то можна так свобідно з близка тому всему приглянутись! — Але Мізинчик догадав ся, що його пан пильнувати ме його, побоюючись, щоби йому що злого не приключило ся, та не схоче, щоби оглядали його безплатно. Пан Кравзе скінчив своє писанє, задзвонив на прислугу та казав кинути листи до скринки.

Мізинчик утомлений вигляданєм крізь вікно, та вражіннями дня, поклав ся на своє ліжечко і скоро заснув. Його пан тільки на се ждав.

Пан Кравзе мав велику охоту почванити ся перед приятелями, що має найменшого карлика в світі, а товариші муть дивувати ся і завидувати. Перейшов кімнату на пальцях, тихцем відчинив двері а замкнувши

їх за собою, віддав ключ дверникови, сам вскочив до дорожки, що ждала на нього, і велів завести ся до каварні, бо знав добре, що там застане своїх приятелів-товаришів. Наперед вже тішив ся, як вони муть чудуватися і недовіряти, як з подиву роти поотвирають, побачивши чоловіка небільшого від цигара, бо щось подібного не бачив іще ніхто ніколи.

Вже сумрак оповивав землю, коли готелевий слуга зажадав від дверника ключа від мешканя Кравзого, щоб начине з обіду забрати до митя. Служі ані на думку не прийшло, щоби пуделко від цигар було мешканем чоловіка, тож не видячи нікого в кімнаті поводив ся галасливо збираючи ложки, вилки, ножі, тарілки, притім підсвистував якусь веселу пісоньку.

— „Тихо! Прощу о спокій“. — Закричав з вікна Мізинчик.

Слуга збілів та весь дровав.

— Чи-чи-чи-є ту хто? поспитав.

— „А вжеж, що є“ — відповів Мізинчик.

Слуга розглянув ся обережно та боязливо по кімнаті, однак не доглянув нікого. Перестрашений вибіг з кімнати, лишаючи двері незачинені. Мізинчик урядований, що велико-мійському служі зробив такого збитка, вийшов зі своєї хатки, а держачись краю фіранки спущеної наділ, зісунув ся на поміст. В тій хвилі зявив ся той самий кельнер зі своїм товаришем і стрійною, готелевою покоївкою.

— „Як найвиразнійше чув я мужеский голос з тамтої сторони від вікна“ — говорив кельнер.

— „Сюди дістав ся певне якийсь злодій“ — підхопив товариш — „го! го! тепер годі припилънуватись перед тими негідниками“.

— „Але нас двох, пане Осипе — дамо йому раду“ — впевняв кельнер, набравши відваги.

— „Пробі!“ — крикнула покоївка. „А як він випаде з револьверу або кине ся нас зі штилетом?“

— „Тільки добре пильуйте ся!“ — крикнув Мізинчик.

— „А то безличність! А то опришок! Єще собі глузує“ — сказав сердитий кельнер — „певно сховав ся під ліжко“. — І почав шукати під ліжком, канапою, в шафі, за печию, всюди, де тільки міг, однак не знайшов ані сліду злодія. Всі троє поглянули на себе з досить дурними виглядами, що Мізинчика дуже бавило.

— „Є ту хто?“ — грізно запитав дозорець.

— „А вжеж є — відповів сміло і голосно маленький шуткар, якому додавала відваги довга, тяжка фіранка, в котрої фалдах скрив ся.

Всі троє кинулись до фіранки, звідкіля виходив голос, але малий пустунчик побіг скоренько, наче куля вздовж стіни до дверей, а що були відчинені, вибіг на коридор.

Шукаючі не знайшли нікого за фіранкою. Дозорцеви було сего за багато, обернув ся до кельнера, подивив ся йому в вічі і зі злости вдарив його в лице.

— Ти негіднику якийсь, думаєш, що будеш мене дурити? Люди говорили мені, що ти черевомовець і хочеш передімною похвалити ся своєю штукаю.

Покоївка, ніжна панночка, втекла з криком, побачивши, що се заносить ся на якусь страшну бучу. Сей крик виманив з хати власника готелю, що з'явив ся на коридори перед дверми кімнати, де відбувалась тая загадочна подія.

— Що се? — Що ту діє ся? — гнівню спитав власник готелю.

— „Я-я-я нічого невинуватий“ — оправдував ся кельнер. — Пан директор вийшов, а в його мешканню, куди я по начине прийшов, хтось є, відзиває ся, се всі чули, тільки той „хтось“ не хоче нам показати ся. Томусить бути якийсь злодюга. Що-ж можу порадити, коли не дасть ся вишукати? Ми всі його шукали. — Але звісно, такі драби є мудрі. Тимчасом пан дозорець мене зганьбив, вдарив у лице і назвав мене „черевомовцем“, а я, прошу ласки пана, таким не є і ніхто з моєї рідні не був“.

— „Яка глупа твоя бесіда!“ — крикнув з гніву червоний власник готелю. — Що ви мені завертаєте голову якимсь черевомовцем! Скажіть мені зараз, є ту злодій, чи нема?!

— „Є! Тільки ви його не вмієте шукати!“ — закричав Мізинчик своїм найгрубшим голосом. Сам сховав ся в кутик помежи шафою а стіною, супокійно, бо так маленького єства чейже ніхто не догляне. А вкінці, хотяй би навіть — Мізинчик був мудрим хлопчиком і знав, що так маленької, ляльковатої фігурки ніхто не запроторить до Іванової хати, не покарає; от, люди муть сьміяти ся з доброї шутки, що так великі і до-

рослі мущини не можуть дати собі ради з чоловіком величини цигара. Голос, що виходив з під шафи, зробив страшне вражіне.

— „Що до чорта!“ — закликав газда — „як раз під шафою сидить злодій! ану хлопці шукати!“

Не треба було їх заохочувати. Присутні кинулись на землю і на четвероніж шукали злодія, але їх зусилля були даремні. Така маленька фігурка могла легко ховатись то за одну, то другу ногу шафи або канапи. Мізинчик метко скрився в фалди тяжкої занавіси звисаючої по обох сторонах дверей.

Власник готеля почервонівши з гніву та злости кричав, сварив, в супереч приказував, з чого повстал метушня і гамір.

- Кельнер! Зателефонувати на поліцію, але скоро, нехай пришлють нам поліціанта, ні, двох але яких мудрих, не таких, які ту колись були. Прошу додати, щоби взяли зі собою „зелізни маншети“, а ми вже почислилось з тим напрасним сьмільчиком.

Послушний кельнер так завзято телефонував, начеб готель стояв у полумях. Всі дожидали з нетерпеливістю поліцаїв, а притім мали так сьмішні, залякані лиця, що маленький пустуньчик не міг задержатись, засьміяв ся на голос, а присутні задеревіли в виду такого упрямства.

— „Ах, що то за безличний опришок — сьміє ся, що за годину сидіти ме в тюрмі запроторений!“ — сказав дверник. В тій хвилі протяг порушив дверми від шафи. — Всі здригнулись зі страху.

— „Так, так,“ — впевняв кельнер — „подивім ся до шафи. Він там на певно сидить“.

— „Ні, не треба рушати, затриматись!“ — крикнув газда готелю. — „Заждім на поліцію. Вона вже зробиць з ним лад.“

В повнім бігу прибув вахмайстер на ровері, він спішив ся і впав до кімнати засапаний. Задержав ся хвилю, щоб відпочати, віддихнути. Кельнер, що перший запримітив злодія, оповів цілу подію, яку вахмайстер поліції з увагою поважно вислухав.

— „О! то мусить бути не аби який пташок“ — впевняв поважно сторож безпеченьства, коли такий сьміливий. „Хто зна, чи то не сей драбуга, що в минулім тижні замордував кухарку пана презеса і то в білу днину“.

— „Ой, Ісусе Назарейський!“ — крикнула, бліда, як полотно, покоївка.

— „Прошу панночки не бояти ся, коли ми є тут“, успокоював вахмайстер з урядовою повагою. Він взяв револьвер в одну руку, а в другу шаблюку і підійшов до шафи, де висіло повно мужеської одежі. — „Тепер ніщо не поможе, жадні викрути“ — тягне вахмайстер. — „В імени права взиваю — прошу вийти! — Виходити! В сій хвили виходити, бо буде зле!“ — гукнув зі злостію поліціант.

На дармо грізний пан вахмайстер взивав, даремно колов своєю короткою шаблею невинну одіж, ніхто не виходив, ніхто не показував ся.

Газда зі службою перешукали старанно іще раз кімнату. Кельнер лазив попід ліжка, канапу, заглядав поза занавісу, а злодія нігде як не було, так не було.

— „Мої панове“ — казав поліціант — если би ту злодій закрав ся, мусіли би ми його знайти, бо як твердите, від тих дверей не відходили ви нікуди на крок. Хтось дозволив собі зашуткувати з поліції, а се не піде вам дармо. Прошу подати ваші назвища“. Сказавши се, вийняв грубий записник і зачав записувати імена, назвища, вік та занятє кожного присутного, почавши від власника готеля.

А що дверник посуджував кельнера, що він то своїм черевомовством всіх оманив, тому велів йому поліціант іти з ним разом. Бідачище кельнер невинно посуджений попав у розпуку, почав кричати: — „Як то? Мене до поліції волочити, чи я який кримінальник? То за се, що хотів я панського добра припилувати! О! я сього не дарую!“ — Почав кидати ся, кричати і поліціант мусів заложити йому на руки ланцюшки.

Серед сеї метушні, крику, явив ся нечаяно пан Кравзе, а з ним ішов його приятель, котрий був підприємцем великого театру кукол. Директор Кравзе тішив ся вже наперед вражінем, яке зробить на товариші гарний і поворотний чоловічок не більший від пальця людської руки. Але побаливши збіговище у дверей своєї кімнати, станув спершу наче вкопаний, але по хвилі мерщій пішов до вікна, на котрім хатка Мізинчика

стояла. Відчинив дверцята, заглянув у кімнатку і заде-
ревів — хатка була порожня!

— „Де мій Мізинчик? Де мій маленький карличок? Мій любий, милий лїліпут?! Боже мій! вже хтось його украв, мене обрабував, тепер я пропав, тепер я знищений, нещасний чоловік! Ратунку! Помочи! Шукайте мого скарбу!“

І так плачучи, нарікаючи, кленучи на перемену то Сьвятих, то поліцію, розпачав бідачище совгаючись на вколїшках по цілій кімнатї та коридорї, шукаючи всюди за Мізинчиком, але нігде його не знайшов.

Господар і поліціант зачали утихомиряти директора, котрий відтак оповів їм цілу історію Мізинчика.

— „От бачите!“ — промовив сторож безпеки: — „Такий малий молокосос, тільки несупокою і клопоту накоїв! По цілоденній праці чоловік не може супокійно випити склянки пива. — Ну, хлопче, вже тя не возьму на поліцію, — а ти, — звернувшись до кельнера — не гнївай ся на пана дверника, що вдарив тебе по лицї. В такій метушнї годї... Пане директор, не попадайте в розпуку. Хотяй наше місто велике, мусимо вишукати вашого Мізинчика. Така рідкість не загине, хтось його знайде і спровадить без сумніву прямо до нас, на поліцію! Тепер прощаю вас! Моє поважане паньству!“ , і салютуючи по військовому, відійшов.

Порозходили ся всі, тільки директор Кравзе лишив ся в своїй кімнатї сам у розпуці; грубі краплї сльоз канули на порожнє пуделко, де до недавна проживав Мізинчик.

III. На свободі.

У тій загальній метушні ніхто не запримітив, коли Мізинчук пересунув ся крізь двері на сходи, а по мягкім, пухонькім хіднику почимчикував долів мов кулька і задержав ся в недуже осьвітлених сінях.

Ту було тихо, пусто.

Мізинчик без найменшої перешкоди вийшов на улицю, а поступаючи попри мур, минув кілька каменниць; відтак притулив ся до вистаючого муру віздної брами, де укритий в тіни міг відпочати і подумати над тим, що зробив. Хоч маленький, при тім дуже пещений, мав доволі проворности, присутности духа і гідного подиву, здорового розсудку та орієнтації. Опертий о камінний примурок, що підтримував віздову браму, почав над тим думати, чи викликане такої бучі було потрібне. По що було втікати від пана Кравзого? Він його так любив, пестив, обіцявав золоті гори, а тепер що? Сам один стоїть ту, такий маленький, згублений серед руху великого міста, — однак чує якість вдоволене, якість розкійшне чувство: — свобода!

Ах! як би рад був найтись у сій хвилі в ясній, теплій, тихій хаті своїх родичів на колінах любимої нені! — З якою охотою вернув би туди зараз, в сій хвилі! — а до готелю, — звідкіля втік, — не вернув би за ніщо в світї, бо там чув ся наче в вязниці. Він зрозумів добре, що ся незвичайна любязність директора Кравзого для него походила з его великої жадаби гроша.

Кравце заплатив поважну суму за Мізинчика, тому дбав про нього, як про який дорогоцінний перстень або годинник. Говорив часто о тім, кільки на ньому заробить, як проворно використав легковірного вітця... іще осьмілив ся підіймати на глум і висьміяти чесноту його доброго і чесного батька. Не хоче вертати до чужого, поганого чоловіка. Якось дасть собі раду, хтось покаже йому дорогу до його села, а тимчасом пригляне ся сій гарно осьвітленій улиці, де помимо пізньої вечірної пори гуділо, мов в улію. Ясно було як у день. Великі, лукові лямпи електричні розливали ясне сьвітло довкола. Улицею гуркотіли дорожки, вози, повози, самоходи, омнібуси та трамваї.

Не менший рух і гамір панував на тротуарі. Елегантні панове, стрійні пані, згорблені нужденно одіті люди, ученики, військові, післанці в червоних шапках, всі бігли, тішились, наче всі умовились на ту саму годину і хвилину. Ту знов наколесник, неначе сірий великий павук виминав усіх, остерігаючи переразливим свистом.

Нараз звернули його увагу дві малі, біло убрані панночки, Вони йшли скорою ходою в товаристві служниці, ставили зручно біло обуті ніжки. Справжні діти великого міста, веселі, розбавлені, оповідали щось з великим одушевленем.

— Ах! яка то шкода, що вже по всьому! Кажу тобі, Оксаночко, що такої забави не було ніколи, як сьогодні у паньства Н...“

— „А вжеж“, — потвердила Оксана з усмішкою. Бачила я там тільки добрих річий на столі: торти, медівники, цукорки, та...“

— „А морожене! Ах, яке морожене було добре!“ — підхопила Анка — „чому мені не дали більше їсти? Тета все боїть ся про мене. Або й мама, чи то потреба було так вчасно по нас посилати. Справді часом то так складе ся, начеб усі змовили ся, щоби дїтвори докучити.“

Що йно панночки, жалуючись на старших, поминули Мізинчика, якийсь дивний голос труби відбив ся о його уши. Дивоглядний повіз підїхав як раз під сю камяницю, де Мізинчик стояв, та засвітив йому в вічі двома червоними ліхтарнями, неначеб очима зьвіря — велитня. Се був автомобіль. Його батько нераз у газетах читав, що недавно винайдено такі вози, котрі дуже швидко без коний і пари женуть дорогою. Се диво бачить тепер Мізинчик як найточнїйше, бо автомобіль стояв близко нього. Який же то гарний повіз! Цїлий полякерований на темно-синьо з множеством блискучих, бронзових прикрас. Крізь прозорі шиби видно було цїле нутро виложене ясно-блакитним шовком.

— „Ей! коби то можна яким способом дістати ся до середини, сісти собі на гарних, мягких подушках і їхати тихо — тихо, а хутко мов з вітром“ — так подумав собі Мізинчик, що раз більше ошоломлений частою зміною довкола нього. Близше до самоходу не осьмілив ся приступити, бо на улиці в тім місці так ясно, що маленького Мізинчика міг би хто небудь

з проходнів запримітить. Ніхто би йому не затіяв лиха, але не мав охоти наражувати ся на різні допити. Волів терпеливо ждати на відповідну хвилю, щоби непомітно всунути ся до середини самоходу. Шофер, молодий, гарний парубок у лякерованій шапці з дашком і шкіряній куртці, дивив ся раз у раз в осьвітлені вікна першого поверха; очевидячки ждав на своє паньство.

Незабаром отворилась брама і вибігла молода, моторна, в білім фартушку покоївка, відчинила дверці самоходу, а за нею йшли поважно дві пані вже старші. Ішли поволи, обережно, як колиб не йшли гладким хідником, але кладкою над глибокою рікою, та припрошувались по старосьвітски, котра перша має вийти з брами.

— „Алеж прошу, люба Мілю, моє авто стоїть перед брамою, позволь відвезти себе домів“ — промовила хрипливим голосом Касильда.

— „Дякую дорога Касильдо, ти все така ввічлива“ — відповіла Емілія, нахиляючись майже до уха своєї товаришки, сильно глуховатої.

Коли ті старі жінки припрошували ся взаїмно, Мізинчикови насунулась добра гадка: „Тепер або ніколи!“ — сказав собі дотепний карлик і станув на темну, оксамітну жалібну сукню одної з тих пань, рученятами вхопив ся сильно кружевної фальбани і по хвилі вповитий шовком знайшов ся в повозі. Коли обі пані сіли, Мізинчик вимотав ся з кружева, та сїв собі вигідно на коверці, яким цілий поміст самоходу був виложений.

Ніодна з пань не запримітила новоприбувшого пажера і они стали розмовляти.

— „Можна сьміло признати, що у доктора було гарне приняте“ — сказала Касильда. — „Она, як знаєш, моя близка своячка, панна В... з Песьої Гори, зараз пізнати добру кров, має панське поведене!“

— „Мені здаєсь — підхопила Емілія — що се цілком нова шляхта, але менче з тим. По моїй гадці, вечера була трохи за скупа. Два мяса, — риби жадної — і хтож подає на елегантну вечеру котлети, а зараз по тім креми... Гості вставали від стола зовсім голодні“.

— „Прости, люба Емільцю, саме то ціха простацкого вихованя надмірне годоване гостей. В наших шляхоцьких кругах подає ся скромно, але за те елегантно“.

Панна Емілія на щастє не дочула їдкої уваги своєї приятельки. По хвилі мовчаня розпочала знов:

— „Чи запримітила ти — моя дорога Касильдо — тоалету тої адвокатової? Сесея сукня певне з минулого року, як можна так іти межи людий?“

— „О, так! — усьміхнулась Касильда — мене ніхто не оманить, я се зараз пізнала. Сердешна! От, люди на дорібку!“

— Але Гродзка виступила величаво, тоалета від Герсого — прегарна, мені подобалась!“ — сказала Емілія.

Мізинчик прислухував ся тій цілій розмові злбних сплетниць з чим раз більшаючою злістю. Його ненька була простою, скромною жінкою, не обмовляла тих, з котрими жила в приязни і свого синка вчила, що

облуда, то найпогані́йша людська хиба. — Придумував отже, якби то наполохати ті пані. Отже став тепер точнійше слідити їхню гу́тірку.

— „Так“, — сказала Емі́ля — о їхнім домі далося би багато розказати.

— „Ти знаєш — мовила Касильда — яке добре добре серце маю, одначе всі зовуть мене...“

— Сплетняркою! — відізвав ся нечаяно сьвіжий, молодий голос.

Панна Касильда задеревіла на таку наругу. Сій багатій, знаній з острого язика особі еще ніхто не сказав в вічи такої правди.

— „Що? Ти зовеш мене сплетняркою!“ — крикнула Касильда. — „О, я тобі сього не дарую!“

— „Алеж найдорожша Касильдо! Як можеш мене посуджувати? Я також чула в сій хвилі подібне слово, але то не я, борони Боже!“ — оправдувала ся Емі́лія.

— „Ти поступила собі нетактовно, а еще оправдуєш ся — так безлично“ — кричала Касильда. — „Нас ту тільки дві і я добре чула, бо дякувати Богу, не така глуха, як думаєш“.

— „Ах! яка ти... Касильдзю“. Ти є моєю ніби найліпшою, найдавні́йшою приятелькою, а одначе... Може й справедливо називають тебе люди...“

— „Гадюкою“ — знова дав ся чути якийсь сьмілий голос, відмінний від голосів обох товаришок.

Обі пані замовкли, одна зі злости, друга з дива.

— „Що се, то вже за багато!“ — зарепетувала Касильда, а потискаючи гузик, давала сигнали шофєрови.

Машина в розгоні почала сичати, бзикати і станула, хочай недалеко було до дому, де Емілія проживала. Шофер відчинив дверці самоходу, а п. Касильда в грубоватий спосіб випрошувала свою приятельку.

— „О! яка ти, Касильдзю, недобра! Вже не хочеш мене відвезти домів, так близенько. Тепер у ночі лишаєш мене самотоку на улиці!“ — нарікала Емілія, висідаючи як несвоя з самоходу.

— „Можеш бути зовсім супокійною“ — з усмішкою сказала злісна Касильда — „такого опудала як ти, ніхто не зачіпить і о півночі. А з нашою приязнею кінець! Я не позволю собі говорити такі неприличности мене обиджаючи, а опісля вмовляти, що мені причуло ся. Пане Антоне, їдьмо домів“ — веліла шоферови — „я є так зденеровованою, що рада би як найскорше піти до ліжка.

Авто рушило. Панна Касильда розсілась тепер вигідно і сама до себе промовляє: Що за простачка неокресана! Мене обидила, а опісля в живі очі випирає ся. Тільки літ я жила з нею в приязни, а она так негідно поступила собі зі мною! За віщо се так покарав мене Пан Біг!?

— „За сплетні!“ — знова відізвав ся той самий голос, що перше.

Стара панна зблідла, мов стіна, зробилось її слабо, і ледви на стільки мала сили, щоби знова на шофера задзвонити. Самохід станув, а веселий і вдоволений Антін запитав:

— „Чи ясна пані дзвонили? — Що се склалось?“

— „Нічого — ніч..., я сама не знаю, прошу мені допомогти висісти, — але скоро, скоро, не надумуватись довго!“

Шофер виволік стару панну з авта. Ціла дрожала — ледви могла утримати ся на ногах.

— „Якийсь чоловік є в повозі“ — ледви вимовила Касильда — „прошу його зараз викинути“.

— Що-о-о? — запитав здивований шофер. — „Як його викинути, коли його ту нема. Шукаю, дивлюсь по всіх кутах і як нема, так нема. Ясній пані щось привиділось“.

— „А якже привиділось? Маю добрий слух, чула я добре.“

— „А що той сказав такого ясній пані?“ запитав цікаво шофер.

— „Сказав... сказав... ні! не можу сього повторити“, відповіла Касильда трохи втихомирена.

— „Но, прошу ясної пані сідати. Дасть Біг, якимось доїдемо додому і так недалеко, — а під носом забурмотів: „Ов! щось старій у голові попсувало ся. Що то з людьми не діє ся? Завсїгди була лиха, для вбогих горда, — але що мудра, то мудра! Се можна її признати“. Пускаючи в рух машину, голосно додав: „А може би по дорозі вступити до лікаря, мабуть ясна пані хорі?“

— „Щож ви знов з доктором“ — гнївно сказала Касальда — „їдьмо як найскорше додому“.

Однак зачала прозябати в її голові страшна гадка. — Може справді мене опускає розум? В послїдних ча-

сах чула ся я зденерованою... Що днини пишуть у часописях, що сей, тамтой зійшов з ума, себто збожеволів. Боже милостивий, охорони мене від того нещастя! А в такім разі по що я посварилась з бідною Емілією? Або то якийсь нечистий дух промовляв, або чіпаєсь мене дур голови, — а що хтось говорив, на се можу присягнути!...”

— „Но слава Богу!“ — закликав шофер — „доїхали ми щасливо домів — і задержав машину перед гарною, одноповерховою каменицею, поміг своїй пані висісти, приглядаючи ся її з напруженою увагою. — Самохід відставив на своє місце, червоні ліхтарні погасив, пішов до своєї кімнати і вже укладав собі, як то він ме оповідати своїй подрузі про дивну пригоду. А пані Антосевої наймилішим занятєм було „стару“ обробляти.

Винovníк тої цілої авантури, Мізинчик остав сам у самоході межи мягкими подушками, та не бояв ся нічого.

— „Якось дам я собі раду за Божою помочію“ — подумав Мізинчик, не тратячи відваги, приклякнув, як сього вчила його ненька, і горячо молив ся Богу, — опісля поклав ся вигідно і заснув твердим сном.

IV. На улиці.

Другої днини встав Мізинчик досьвіта, обчистив своє убранечко рученятами і обережно виліз зі свого захисту. Крізь дверцята самоходу міг він всему при-

глянути ся, що діялось на подвіюю. Шофер, пан Антін, весело присьпівуючи стояв з шафліком води та вмивав автомобіль, чистив клямки і інші металеві річи, так що блищали мов золото. Подвіре було просторе, чисто удержане, вимощене камінем, а Мізинчик порівнював його з веселим, сонцем осьвіченим травником, який находив ся перед домом його родичів. Які там тепер смачні грушки дозрівали, як там перевертав ся він на маминій хустці... притім почув голод. Дома о тій порі пив молоко з лущинки волоського оріха та їв разовий хліб, а чим тепер поживить ся? Але він знав, що над дітьми є якась висша опіка, Боже провидіне.

Мізинчик почав пильно приглядати ся всему, що його окружало. З великим трудом видрапав ся на сідало і в кутку спостеріг якусь темну пляму, — діткнув єї рукою — се була шоколядова помадка. Ах, що за радість! І солодка і смачна! Імовірно котрійсь з пань випала при висіданю шоколядка з торбинки, а що була липка, причіпила ся до шовкової подушки. Нею малий пустуньчик добре поживив ся, а тепер дожидав нагоди, щоби на сьвіт дістатись.

Мізинчик рад би був опустити самохід і дістатись знов на улицю того гарного міста.

Як раз вийшла з кухні жінка з чистою стиркою і мягкою щіткою в руці.

— „Прецінь раз пришла пані Миколаєва чистити отсе пудло“ — замуркотів шофер. — „А чому ви нині так заспали?“

— „Пане Антоне“ — каже служниця — я не пересиджую до півночі, щобим не могла рано встати, але се через нашу стару“.

— „Ага? А як там з нею?“ — цікаво допитував ся шофер — „вже вчера вечером було з нею щось не теє..., кажу вам, комедія! То всідала, то висідала. Єї здавало ся, що хтось в авті до неї говорить, хоч не було живої душі. Я думав, що вона вже цілком на умі ослабла“.

— „Ігі, що ви знова видумали? Щоби аж так було, сего я не запримітила. В ночі не могла вона спати, чогось бояла ся, веліла гріти собі чай у ночі... От панські примхи. А завсігди зла, докучлива, воркітлива — нині рано то вже всім налила горячого сала за шкуру зі своїми порядками. Мені говорила може яких десять разів: „Прятайте, порядкуйте там у середині того новомодного пудла, а уважайте, а дивіть ся у кожний кутик...“ Що там знова, чи то мене треба вчити, чи що?“ — Серед того влізла Миколаєва до самоходу, та взялась до тріпаня і чищення подушок, занавіс і т. п.

Мізничик ждав лише сеї хвилі. Коли служниця виходила, він ухватив ся сильно фалду єї темної спідниці і тим робом відістав ся на подвірє. Тепер вільний, на свободі почав думати, в котру сторону піти. Право- і ліворуч тягнула ся гарна алея висаджена двома рядами старих дерев, за якими підносились дво- і триповерхові камениці. Перед кождим домом красувались маленькі зільники з гарними пестрими цвітами, яких Мізничик у своїм житю не бачив. В однім з зільників стояла

молода, чепурна служниця в ясно-рожевій суконці і чистила мосяжні клямки та інші прикраси. Не спішила ся в роботі, що хвиля розглядала ся, позіхала, поправляла волосе та бинду, от старала ся, щоби час як найскорше проминув.

Нараз відчинило ся вікно партерового мешканя і появив ся якийсь старий, худощавий паниско, з великою лисиною та закривленим носом.

— „Мартуню!“ — закликав — „чи скінчиш вже раз сю роботу?...“

— „Вже, вже, зараз прошу ласки пана, тільки поправляю, щоби ліпше світило ся“ — заговорила Марта.

— „Досить, досить буде!“ — сказав пан — „а не накладай так багато масти. Що, ти думаєш, що я згортаю гроші на вулиці!“ Вікно зачинено, а Марта сказала до себе: „Що за препоганий, негідний скупець“.

Мізничик не міг здержатись, щоби не зробити її якого збитка, вліз у корчки дикого винограду, що пняв ся по штахетах і закликав:

— „Добрий день, панно Марто, а що так працюєте від самісінького рана?“ —

Дівчина думала, що хтось зі 'знайомих говорить і почала жалуватись: „Ой, Боже! У тій песій службі тільки роби, гаруй від рана... А хто там? То ви, пане Осипе? Чому не покажетесь?“

— „Тому що не хочу, щоби старий паннунцю ганьбив, але я йому добре наговорю“ — сказав Мізничик.

— „Борони Боже! — закликала дівчина, — могла би я службу втратити... Хотяй пан прикрий і скупий, що най Бог боронить, але багатий і добре платить!“

В сій хвилі знова. появив ся пан у вікні і злісно крикнув:

— „А там до чорта! — Мартуню! Доки сього буде? Я жду на сніданє, а ти там балакаєш; провчу я сего пройдишьвіта!“

— „Пожди, небоже!“ — вперто крикнув карлик — довго меш мене шукати, страхопуде!“ — І побіг на іншу улицю, боючись, щоби його не знайшли. На сьвіжій улиці не було вже таких зільників, дома були скромнійші; видно було, що ту мешкали біднійші люди. Дорогою тягнулись візки з молоком, яриною, дїтвора з книжками в руках або з торбинками на плечах спішила до школи.

Мізничик ішов вздовж муру камениць, коли почув оживлену розмову школярів.

— „А диви Миханю, що се повзає по під мур?“

— „Ай, правда! Що се такого? скажи Грицю, ти маєш ліпші очі, — щось таке наче лялька, а може се така миш!“ сказав Михань.

— „Таки так, миш, миш“ — кричить Гриць — „лови!“

— „Фе, ловити миш, я тим бриджу ся, але придопчи“ — каже Михань. —

— „Так, так“ — кричить Федьо — „придопчи, маєш великі ноги!“ — Так заохочував один другого до негідного діла.

Мізничик зміркував, що школярі мають його на думці і хочуть вбити. На чоло виступив йому смертельний піт, оглянувшись сюди-туди, а ту вже о кілька кроків зближають ся великі, важкі чоботи, які ось-ось мають його придоптати. Почав горячо молити ся.

„Пречиста Діво! ратує мене від смерті!“ і став бігти що сил. — „Ах, чому я дав ся взяти від моїх любих родичів, чому я втік від директора Кравза, хіба по то, щоби так марно згинуть! А мої родичі не будуть знати, чи я живу, чи помер, бо ніхто їх не повідомить.“ — Страх додавав йому сил, утікав, що міг, а хлопці за ним. Почув, що сили його опускають, ледви добіг до решіткового віконця пивниці, скочив за решітку, але поховзнула ся йому ніжка, упав і чув, що паде десь у пропасть. Слава Богу, що пропасть не була дуже глибока, дно пивниці було вкрите старими паперами і на те він упав. Полежав там хвилину, аж страх відійшов.

Але хлопчиска не дарували свого.

— „Ту вона скочила“ — кричить Федьо — „дійсно ту, я добре видів, треба її виполошити, не маєш чого в руці?“

— „Звідки?“ — запитав Михась — я тільки з книжками ходжу до школи, от дай спокій!“

— „Чому?“ — питає Федьо.

— „Що ти боїш ся миш убити?“ — крикнув Михась.

— „Дай спокій, послухай мене“ — пояснював Федьо.

— „А то чому, чому“ — питає зловний Михань.

— „Бачиш, се не була миш“.

— „Тільки що, може слон? чи чоловік?“ крикнув Михань.

— „Так, то був як раз чоловік“ — шепнув Федьо.

— „Що ти кажеш! — То був чоловік! та такий маленький!“ — здивував ся Михань.

— „Я вже добре приглянув ся, а знаєш, які я маю добрі очи, найліпші на цілу клясу, Біг ме“ — кляв ся Федьо.

— „Се мусіло бути якесь чортеня, що виглядало наче чоловік“ — відпер Михась.

— „От ходім до школи!“ — перебив Федьо — „і так вже пізно!“

Коли хлопці відійшли, Мізинчик став розглядатись по своїм новім захисті.

То була досить простора пивниця осьвітлена трома запорошеними віконцями, що виходили на улицу. В однім кутику лежало повно часописий і паперу, дальше стояв ряд бочок, а на середині купа вугля. Мізинчик при деннім сьвітлі, яке крізь віконця проди-рало ся до пивниці, спостеріг входові двері, до котрих мусів через купу вугля дібратись, в надії, що хтось там прийде і він буде міг на двір видістатись. По великих трудах дістав ся на вершок купи вугля, задиханий, утомлений, в страсі, щоби не впасти в яку діру. Відпочав хвильку, опісля потовчений, зачорнений зліз з вугля на землю і станув біля дверей. Голод докучав йому сильно, а в пивниці не було нічого до їди. Сидів і думав, як довго прийде ся йому ту сидіти, чи прийде хто до пивниці і чи зараз?... „Осінь тепла, гарна,

в печах не палять еще, але може прийде хто по вугле до кухні“ — так потіщав себе Мізинчик. —

V. У професора Німця.

Мізинчик сидів у пивниці сумний, задуманий і голодний. Нараз почув якісь кроки. Дуже бідняга зрадів. Двері відчинились і увійшла служниця та стала набирати вугля. Коли мала виходити, хлопчик учіпився сильно її спідниці і в сей спосіб відістався з темної пивниці на свіжий воздух. Служниця увійшла до гарної, просторої кухні, де все від харности блищало, підлога, столи і вся обстановка. Карлик надумував ся, чи спустити ся на землю, чи ні, коли задзвонив електричний дзвінок і служниця побігла до кімнати.

— „Чи пан професор дзвонили?“ — спитала служниця.

Старий, храпливий голос відізвав ся.

— „Прошу Анджу, відносити той книжка до пана книгарня, прошу ему поклонити ся і говорити, що я того не купиш“.

— „Добре, прошу пана, а чи зараз маю і на почту вступити?“ — чемно поспитала служниця.

— „Aber nein, нема потреба, най Анджа буде зараз zurück“ — сказав професор.

Служниця взяла книжки з рук професора. В хвилі, коли мала вийти, Мізинчик спустив ся на землю і станув на середині великої кімнати, застеленої гарним ковром.

Всі чотири стіни тої кімнати заложені були високими шафами з ошкленими дверми, зпоза котрих видніло повно ріжних книжок. У горі на шафах стояли погрудя ріжних славних осіб, які, неначе приглядали ся з подивом маленькому чоловічкови, що з піднесеною головою споглядав на них також зі здивованем.

— „Тільки книжок!“ — подумав Мізинчик — „на що то кому? Я навіть не знав, що так багато є книжок на сьвітї!“ — І дальше свобідно розглядав ся по кімнаті. Перед великим, шкірою обитим фотелем стояв столик накритий до сніданя, а в кімнаті розходив ся запах кави і сьвіжого печива.

— „Ах! який я голодний!“ — нараз закликав Мізинчик.

Професор підняв голову, а великими, витріщеними очима почав шукати сего, хто відозвав ся, але нікого не бачив.

Мізинчик не міг з голоду довше ждати тому знов повторив.

— „Пане професор, я ту і хочу дуже їсти!“

Професор встав з крісла, підніс очі на чоло, а йдучи за голосом уздрів на яснім тлі розпростертого дивана маленьку фігурку. Нахилив ся до карлика, оглянув навкруги, та обережно підняв його.

— „So, so! Шо то є? То така маленька шоловік?“ подивляв професор карлика.

— „Но і що в тім дивного, старий пане“ — відізвав ся Мізинчик — „чи ви ніколи не бачили карликів — ліліпутів?“

— „Richtig!“ — закликав професор — „но ja, richtig!
От снайшов я то, чого шукав ціле шите, — о, який я дуже
вдоволен. Богу дякувати! Ціле моя шите старав ся
доказати на підставі наука, що карлики на сьвітї шиють,
шо то не є шадна пайка, а на кінці снайшов мала
карлик! Gott sei Dank! — Я вже пуду тебе добре сховати,
mein Schatz!“ і вложив його до магоневої пушки, замкнув
вічко, поставив на бюрко і приложив еще книжками,
щоби не втік.

Мізничик почув задуху і почав бити кулачками
у віко і кричати:

— „Що то є? Старий дурню! хочеш мене задусити?
За що мене замикаєш? — Ти такий великий боїш ся
мене маленького? — Дай мені їсти, бо з голоду згину!“

Професор зараз випустив свого в'язня. На бюрку
стояла тарілка з булкою, маслом посмарованою. Мі-
зничик їв з великим апетитом, не зважаючи на професора,
який налив йому з кубочка до ложочки теплого молока
і дрожачою рукою подав хлопчикови до уст, причім
розлив молоко на оксамітну одежинку хлопчика.

— „Чого ви так трясете ся?“ — спитав Мізничик,
не при звичаєний до титулованя когонебудь. — „Дай
мені ложочку, я сам собі ліпше услужу“.

Наїв ся, напив ся до схочу, обтер усточка рукавцем
куртки, а бачучи, що професор свій зір впялив у нього,
сказав:

— „Чого так на мене дивите ся, як на дике зв'єря? —
Мусите бути дуже мудрий, коли так багато читаете
книжок, скажіть мені яку гарну байку“. Притім розсїв ся

вигідно на суконній витирачці до пер. — „Передовсім скажіть мені як називаєте ся!“

— „Справді, який то мудрий карлик!“ — подумав професор — „вміє думати, комбінувати, як ми. — Ти питаєш мене, як називаю ся. „Іван Данило Brüggemann“.

— „Що за сьмішне назвище! А імя! Хто то чув, щоби називати ся Данило? — А що робите через цілий день?“

— „Ти питала, що я робити? О, я душе працювати! Ціле шите, а маю фше сїмдесять пять років, я збирала народна пісні і пайки. Я завше думала, страх мощно вірила, що духи, ворошки, чарівниці і карлики є, вони шиють на правду. Мої товариші сьміяла ся зі старого Brüggemann, а ось teraz Brüggemann сьміяла ся с них — учені товариші. Нині буде ту же шаслива день у моє шите, бо я снайшла прафдива карлик, така іє того найліпшого, найменшого рода. Тепер я буде тебе показати мої невірні товариші, а они будуть губа отвирати...“

Мізинчик зі сьміху клав ся на землю з такої дивоглядної мови професора, а притім не міг у своїй голіві помістити, що він такий учений, а не вміє говорити.

— „Ти пещно налешииш до роду лісна шоловіків“ — тягнув дальше професор — „але тобі ше нима двіста роки, бо не маєш порода ані сиве волос“.

— „Так“ — усьміхаючи ся, сказав Мізинчик — „я трохи молодший“.

— „Але ти мені сарас сказала, sogleich, де ти маєш схований твій Schatz? по вашому скарп“.

— „Скарб? Який скарб можу мати?“ — спитав Мізинчик.

— „Така скарп як зльото, срібльо, дорогий камінь, гроші що сла чарівник казала тобі, щоби ти стерегла“.

— „Алеж я не маю ніякого золота, ані срібла, — навіть нерозумію добре, о що мене питаєте“.

— „Ну, ну, кожда карлик є туже хитра! Я то читала в старих книшках. Ти є хитра, лісна шоловік, але я не клюпа. Ти мені мус показала, де твоя Schatz, бо як ні, то я тебе не буду пускаля з мого дому“.

Мізинчик остовпів, не міг поняти, о що професорови ходить. Але і Німець запримітив, що не осягне своєї ціли і змінив розговор.

— „Но, ти лісна шоловік, ми о тій справі еще поговоримо, а тепер я пуду ладити тобі халупку. В пуделко ти би ся удусиля, тимчасом мусіля там влізти, щоби не втікля до ліса“. — Ухопив Мізинчика і хотяй той видирав ся, запхав Німець його до пуделка.

Коли служниця вернула, професор сказав:

— „Анджу, я виходила на місто, сарас буду зигück, я мус купити клітка на пташок“.

— „На якого пташка, коли ми не маємо жадного“ — відказала служниця.

— „Еге, маємо і еще якого пташок, або шось подібне до пташка. Анджа сам пуде чудувати ся, як мого пташка увиділя. Я його сльовиля рано і всатиля

до того ту пуделка, але шоби Анджа його не випустила!“ — То сказавши пішов до міста.

Анна остала сама в кімнаті, стирала порохи і була цікава побачити, що то за птичка.

— „Певно канарок, бо щож иншого могло би бути?“ — півголосом сказала до себе.

— „Анно, Анно!“ — дав ся чути голос близко неї.

— „Ой Пречиста Діво!“ — крикнула налякана дівчина. — „Ага! Се певно буде папугай, говорить, як чоловік, затямив собі моє імя. — Нераз чула, що папугая звичайно зовуть Льора, тож почала зараз кликати: „Льора, Льора! а де ти?“

— „Я ту!“ — голосно відповів Мізинчик.

— „Любиш цукор? Дати тобі кусничок?“

— „Чому ні, тільки дай!“ — була відповідь.

Служниця подала Мізинчикови кусник цукру крізь щілину, а малий вязень зів його зараз.

— „Льора! а вмєш ти сьпівати?“ — запитала служниця.

— „Вмію“ — і засьпівав:

„Гандзю люба, Гандзю мила,

Чом ти така все лїнива?

Не хочеть ся працювати,

За те люблю позїхати“.

Андзя станула здивована і збентежена. — „Що то за чудовий пташок! Другого такого хїба нема на сьвітї!“

— „Але де там! так тобі видає ся“ — сказав Мізинчик.

— „Справді виглядає так, як би все розумів“ — сказала служниця.

— „Певно, що розуміє“ — відповів Мізинчик.

— „Направду він розуміє людську мову“ — говорить дівчина — „мушу привести сюди премудру кухарку Маруню; вона би потім сказала, що я се видумала“ — вибігла на діл до кухні та кликала: „Маруню, Маруню! а ходи скоренько, подивиш ся, якого пташка мій пан має“.

— „А що, не говорила я, що в голові того шваба щось не до ладу“ — говорила Маруня.

— „Що ти говориш“ — збентежилась Анна — „прецінь то страшно вчений пан та й з високого роду“.

— „Такі випадки лучають ся і в найпоряднійшій родині“ — сказала кухарка супокійно, обираючи бараболю.

— „От, не завертай мені голови!“ — кличе Анна — „ходи скорше, подивиш ся на сего пташка, що мій пан купив, чи дістав. Я тобі кажу, Маруню, він так сьпіває, аж душа радує ся!“

— „Не знати, звідки твій шваб взяв би такого пташка“ — недовірчиво казала Маруня — „то буде така машинка, що сьпіває, а єї називають... якось так дивненько... от от плентає ся по язиці — ага! вже знаю, зве ся раймо...“

— „Але то не грамофон“ — перебила Анна. — Чи ти приросла до того стільця, чи що? Ходи, бо може надійти пан, та буде гнівати ся“...

Маруня встала і з недовірем пішла за Анною.

— „Льора!“ — закликала Анна, входячи до кімнати — „Льора! залич мене гарно!“

— „Дай мені вперед цукру!“ — закликав Мізинчик.

— „Алеж дам зараз, моє серденько“ — і всунула кусник цукру через щілину.

— „Дійсно“ — застановила ся кухарка — „се якесь живуче сотворіне, а не граймофон; але що се могло би бути!“ — Нахилила ся близько пуделка і хотіла крізь щілинку добачити, що то за сотворіне. Мізинчик не витримав, щоби не зробити якого збитка, тому, коли Маруня нахилила ся до пуделка, він своїм палашиком уколів її в червоний ніс.

— „Якаж то погана пташина!“ — крикнула Маруня, вхопившись за ніс. „Має кигті, мов яструб“.

— „А бачиш, бачиш!“ — сказала Анна — „ти не хотіла від бульби відірвати ся, а прецінь то диво над дивами!“

По тих словах вийшли обі з кімнати а рівночасно увійшов професор противними дверми, несучи в руці гарну, позолочену клітку.

Обі служниці довго розмовляли на сходах, доперва якийсь голос острій, злісний з долини перервав їхню бесіду.

Мізинчик сидів уже в новім помешканю. Професор купив прегарну, з позолочених дротиків клітку так велику, що Мізинчик міг зовсім свобідно проходжуватись. Купив цілу ляльчину обстанову, так що карлик мав все для своєї вигоди. В клітці стояло м'яке лі-

жочко з нічною шафкою, столик, канапка, кілька крісел позолочених, синьою матерією вибиваних, шафка на річі і вмивальня з мидницею та збанком.

Пообідавши разом з професором, чув ся Мізинчик утомленим, почав позіхати і чемно поспитав:

— „Чи можна мені передрімати ся?“

— „Офшім, офшім“ — відповів професор — „ти маля ліліпутка лізь до лушка і спаля ruhig, а я буду пошукати мудра книшка, де за вас, лісних шольовіка пишуть“.

Скоро заснув Мізинчик твердим сном, а коли пробудив ся, не міг так скоро очунятись, не знав як довго спав і де знаходить ся. Побачив ясне сьвітло електричне а при бюрку читаючого професора.

— „Чи то ніч?“ — спитав здивований Мізинчик.

— „Так, так, mein Schatz, десять готина випила“ — відповів професор в добрім гуморі. — „А ти, спи сопі добре. А може хотіля їсти?“

— „Певне, що голодний, а дістану що їсти?“

— „Шо ти їля, еше сісталя. — Анджа!“ — закликав — „принеси кусник шинка і маля Butterbrot, пташка гольодня, їсти хотіля“.

Анна крутилась по кімнаті, хотіла конче пташка побачити, подала вилки, хліб, масло, молоко. Клітка була прикрита великою, гарною хусткою, професор відслонив клітку, а хлопчик втішний вибіг на стіл.

Коли служниця принесла шинку, професор скочив до дверей, взяв тарілку з рук служниці і зачинив за раз двері.

— „Погана біда!“ — забурмотіла під носом служниця — „всього жалує чоловікови, а то не дасть подивити ся, то доперва старий заздрісний. Ой, коби то він йому втік, то би я тішила ся!“

Мізничик не думав про втечу, тільки смачно їв, а професор був тим вдоволений і тішив ся.

— „Треба прафду сказати, шо ти маля шольовік, а їсти і спати потрафиля добре, але ти мені сказала, як ти мошеш скарпу пильнувати, коли так сильно спала?“

— „Якого скарбу?“ — спитав здивований Мізничик. — „Про який скарб все так згадуєте?“

— „Но, слюхаля, ти маля шольовік, досить того, *das ist kein Witz*¹⁾, — ти сказала прафду, бо я знає, шо ти маєш скарп, велика скарп“.

— „Алеж напавду, як мого татуня люблю, не знаю нічого про жаден скарб“ — скрізь плач відказав Мізничик.

— „Но, но, ти не удаваля турня! Ліліпути, шо їх називають лісні шольовік, є хитре і мутре, але і я не-турне“ — твердив професор, прибираючи злий і завзятий погляд. — „Як ти мені не показала твій Schatz, те сховаля, то я тебе не випускаю з того клітка, хотьпи і цілі роки. Нехотіля мені сказати — марш до того клітка!“

Сірома Мізничик задеревів.

¹⁾ то не є жадний жарт.

Як гірко жалував своєї легкодушности! По що було йому входити до чужого дому, по що втікати від п. Кравзе-го, а передовсім по що так видирав ся з рідної хати, де було йому так добре, любо, мило і безпечно. Щоби дав за те, колиб міг тепер сидіти на матерних колінах, пеститись у руках батька! — Але Мізинчик хоч маленький, мав багато відваги і ви-держалости. На борзї зрозумів, що тільки присутність ума виратує его. Лукавство на лукавство, треба поста-рати ся, щоб ученого професора вивести в поле. Коли професор мучив його дальше питаннями, де укриває скарб, який по його думці мусить мати кожний кар-лик, зачав Мізинчик удавати, що глибоко надумуєсь і хитаєсь у гадках яку дати відповідь.

— „Слухаля! Чи ти душе далеко маєш схована сольото, срібльо і дорогоцінности?“ — питав про-фесор.

— „Ні, не дуже...“ — відповів Мізинчик.

— „А може ти сакопаля в той старого огорода, що є за наша камениця?“

Мізинчик притакнув головою.

— „Но, но!“ — закликав втішений професор, за-тираючи руки. — „Я завше тумаля, шо в тім старім огорода шось є, а де ти то все сховаля, може під той висока, стара туп?“

Маленька головка знов притакнула.

— „А то топре, топре“ — повтаряв втішений про-фесор — „коли так, то пітемо там оба zwei? А коли?“

— „Коли хочеш, хочби і зараз“ — сказав Мізинчик, — „возьми мене в руки але обережно, щоби ти пакости мені не зробив, бо хто би тобі сей скарб показав? Занеси мене до городу, постав під дубом, а сам обійди то дерево тричі, відтак стань і нічого не говори, ані пів словечка — зрозумів!?“

— „Ganz gut, кохана моя хлопачка, ти є туже мутра! Ми пішла зараз. Шо там треба робити під той дупа, аби той скарп дістати?“ — допитував ся професор нетерпеливо.

— „Треба“ — говорив дальше Мізинчик, пригадуючи собі на борзї ріжні байки, які чув нераз від мами, — „треба вперед обійти се дерево тричі — як вже я мовив, — я також мушу тричі обійти, вкінці закличу:

Ти земле кружком піднеси ся,

А ти скарбе звідтам покажи ся! —

тоді земля в однім місці отворить ся і покаже ся дуже великий, мідяний котел, наповнений новісенськими, золотими дукачами. Але не треба ані пари з уст випустити, бо котел з дукатами може зараз щезнути“.

— „Я, я ніц, ані сльово“ — покірно впевняв його професор — „моя кохана ліліпутка! Я говорила, шо ти є мудра клопак, ти совсім мудре мовила. То еше besser від того, щоби я маля виграти Haupttreffer на льотерия. Я і тобі буду таля троха скарб ти маля, топі погато не потрепує“...

— „Можете забрати все для себе“ — відпер згідно Мізинчик. „Я хоч невчений, мало що розумію ся на

книжці, але не є так лакомий як ви ту всі в тім великім, гарнім місті“.

Старий, учений професор приготував великий кувач на гроші, та вештав ся по кімнаті повний радости, аж Мізинчик пригадав, що ніч минає і може бути за пізно.

В темнім та занедбанім городі ріс великий, кріслатий дуб. Професор поставив хлопчика на землю біля дуба, а сам обійшов те дерево торжественно тричі. Малий шуткар дусив ся зі сьміху, що так легко вдаєсь йому вивести в поле ласого на гроші професора. Тепер наступила черга на малого пустуна. Він випрямив ся і пустив ся обходити дуба, а то не мало часу забрало, бо дерево було обемисте, грубе, а кроки Мізинчика маленькі, дрібненькі. Притім хлопчина обходив дуба поволи, розглядаючись на всі сторони та роздумуючи, як би то і де зручно втечи, щоби професор його не знайшов.

Відома річ, що Пан Біг стереже малі діти. Мізинчик не докінчив еще свого обходу, коли уздрів за дубом від сторони муру корчі бзу і язьміну, а під ними мишачу нору. Кинув зором на професора, що дивив ся на місяць, метнув ся швидко до тої нори, а захопивши рукою низко ростучу галузку, закрив нею цілу свою головку.

Професор не могучи діждати ся хлопчика, заложив на ніс очищі і шукав пильно, обережно. Не міг зрозуміти, щоби таке маленьке сотворінечко могло його великого і мудрого вивести в поле. Не тратив надії на відкрите скарбу, тай не знав: чи супокійно ждати на чудо, чи шукати малого втікача.

Глибока тишина трівала довго, а ту вже почав потягати північний вітер, місяць сховав ся, а десь далеко почав пес вити і скавуліти. Наляканий професор зіпрів і почав кликати зразу тихісько, а відтак що раз голоснійше:

— „Ліліпута, кохана ліліпута! Де ти полізля? ти ропила такий збиток? — А скарп те? — Нема? Но то фше не шкотить, може зафтра. Ти не пояля ся мене, я тобі нічого злого не зрופить. Я тепе лісна шольовік туже кохаю, скажи, те ти ся сховалья?“

Шукав в траві, переглянув листе, дивив ся попід корчі, а мишачої нори не добачив. Тимчасом Мізинчик укладав ся що раз то вигіднійше, а видячи, що професор шукає його всюди, тільки не там, де сховав ся, ставав що раз сьмілійшим. Не зважаючи на те, що голос міг би напровадити професора на его слід, коли професор відвернув ся в противну сторону закричав:

— „Ідіть вже до хати, ніч холодна, набавитесь нежиту... зі скарбу не буде нічого, шкода ждати і шукати“.

— „Donnerwetter!“ — заверещав лютий професор, пізнавши тепер добре, як Мізинчик ошукав його, а себе освободив. — „Donnerwetter!“ кошда снає, шо тоті лісна шольовіки то хитрі, а вюнкі, як фуша, а я стара, клюпа йому віриля! — О, ти погана ліліпута! ти мене ошукаля, а я топі така красна клітка купиля!“...

— „Сиди сам у тій клітці, ти старий дурню!“ загомонів Мізинчик, але професор сього не чув, лиш кричав та плакав. Сей крик о пізній нічній порі побудив

усіх сусід, які повідчиняли свої вікна; з відки було чути голоси:

— „Що там за божевільний так верещить?“

— „Чи то де горить, бо мені як раз снів ся вогонь?“

— „Хто ту по ночі викрикує? Треба дати знати на поліцію. Що до чорта, в ночі не можна супокійно спати?“

Побудила ся дівтора, почала плакати, босоногі розхрістані слуги поставали на порогах своїх кухонь.

Професор зачав щось плести о карлику, о кітлі з дукатами, а коли Анна старала ся завести его до дому, кухарка сказала:

— „Я то вже давно говорила, що той пан від тих великих наук, від тих книжок збожеволів. От нещасте тай годі!“

Вкінці втихло все в огороді.

Мізинчик вихилив головку з нори і надумував ся...

VI. Мізинчик а дівчинка.

Мізинчик, що добре і вигідно виспав ся в золотій клітці, а опісля зів смачно вечеру, не стратив відваги ані гумору, коли остав сам у великім та пустім городі. Небавком зірвав ся холодний вітер. Зимно перейняло Мізинчика, зробило ся йому якось неміло, непривітно... Пригадав собі рідну хату, своє тепле ліжочко... Як то йому далеко до дому, як до нього дістати ся з тої мишачої нори. — Нараз учув шелест сухої трави і щось

закрило отвір нори і стало темно. Мізинчик почув, що щось живого пересунулось по при нього і запищало. По тім пискливім голосі і по мягкій шерсті пізнав малий жилець, що то мусіла бути миш, властителька сеї нори. Обоє наполохались. Однак Мізинчик не стратив при-томности, наставив свій палашик зі шпильки і ждав нападу. Миш крутила ся несупокійно в норі, а вколовши ся кілька разів до шпильки, запищала і вискочила з нори. Кіт, що на неї чатував, миттю зловив єї і потяг ся в корчі.

Мізинчик, не зважаючи на се, що його можуть спостерегти, вискочив зі свого захисту і крикнув: — „Пусти мишку! Ти остогидний коте!“ — Але кіт давно проковтнув миш і видивив ся на карлика, якого в своїм житю не бачив.

Сонце пригрівало. Мізинчик випрямив ся, отріпав своє убрание, очка промив росю і пішов до поблизкого паркану, де знайшов щілину і дістав ся на другий город. Ту розглядав ся по великім, гарнім парку, бачив чудовий зільник, повний рож, грядочки з ріжними цвїтами, а дальше гарну паньску вілю. Мізинчик перейшов цілу алею і на зеленім травнику протягнув ся як довгий. Соняшні лучі разили маленькі оченята, тому він примкнув їх і не бачив, як до нього зближав ся великий пес. Мізинчик почув над собою горячий, при-спішений віддих, отворив очи і побачив чорний, мокрий ніс і червоний довгий язик пса над своєю головою. Мізинчик налякав ся, примкнув очи, затримав віддих і на пів живий дожидає, що дальше буде. Псиско не

менше здивований станув, понюхав, полизав Мізинчика горячим язиком, перевернув його лабою з одної сторони на другу та оглядав ся, чи хто з людей не прийде йому пояснити, що за єство має перед собою.

Сьміливому карликови було сього за багато, тож охолонувши з першого страху крикнув:

— „А пішов ти, кудлачу! як довго будеш мною качати?“

Мудрий псиско почувши людський голос, оглянув ся по за себе, але не видячи нікого, здурів і почав гавкати.

— „Нельо! що тобі? Чого так гавкаєш?“ — дав ся чути гарний голосок дівчинки, котра попихала перед собою візочок з лялькою. Пес заворкотів ще своє: гав, гав а виляючи хвостом, провадив малу дівчинку до сього „чогось“, чого не бачив ніколи. Дівчинка нахилилась і плеснула з радости в свої товстенські рученята.

— „Ах! яка гальна ляльочка! — Звідкіль вона ту взяла ся? Добльий Нельо, добльий, що її знайшов!“ — Підняла Мізинчика з землі, оглянула на всі боки, а хлопчик не боронив ся, позволив на все, що дівчинка з ним робила.

— „Забелю ляльку домів, польожу в ліжечко коло свої ляльки, що стовкла собі ніжку“.

Мізинчик старав ся бути нерухожим, боячись дівчинку налякати. Дівчинка положила його побіч великої ляльки в возику і вернула домів.

— „Ходи скорше, Дарцю!“ — закликала молода

пані, лиши ляльки на хвилю і ходи снідати. Приїхав вуйко Лесь і привіз тобі щось гарного.

— „Наплявду мамусю!“ втішилась Дарка — „А що пльивіз? говольи скольше, але не кажи неплявди“.

— „Фе, Дарцю, що ти плетеш, чи мамуся говорить неправду? Ходи, сама zobачиш і переконаєш ся“.

Дарка не далась довго намовляти, забула о знайденій ляльці, побігла з матірю до кімнати. — Мізинчик лежав непорушно, бояв ся великих очий пса, який часто заглядав до візочка.

По хвилі вернула Дарка в підскоках, тримаючи в одній руці на довгім шнурочку синій бальон з тонкої оболонки а в другій половину булки з маслом. Булку поклала біля Мізинчика, а бальоник привязувала до візочка. Голодний Мізинчик не міг витримати запаху сьвіжої булки, вкусив її раз і другий; коли се як раз блакітні очка Дарки видивились на заїдачого хлопчика і она закликала:

— „Нельо, диви ся, лялька зіла булку, вона наплявду зіла“.

Дарця взяла Мізинчика на коліна і кожним шматком з ним ділила ся.

— „Лялю! ти наплявду вмієш їсти?“ — запитала Дарка.

— „Вмію, тільки дай що доброго“ — відповів Мізинчик.

— „Гальненька ляля, вміє їсти і говольити, такої ляльки я єще не мала!“

— „Тільки не пусти мене на камінь“ — остеріг Мізинчик — бо як мене розібеш, не малаби ти чим бавити ся“.

— „О, я не пущу тебе на землю“ — впевняла його Дарка, притулюючи до серденька. — „Такої ляльки я іще не мала, щоби вміла ходити, говольити, їсти! І то є хльопчик в споденьках! — А як ти, лялю, сюди прийшла?“

— „Там, у тім паркані є діра“ — показав хлопчик — „то я тамтуди переліз“.

— „А так“ — пригадала собі дівчинка — „там ямка під п'альканом, Нельо її випольпав, бо хотів котика зловити“.

— „А я втік від того професора, шваба“ — сказав Мізинчик.

— „А відки ти взяв ся у того поганого, стального і дульного шваба?“ — цікаво запитала Одарка.

Обоє сіли на поріг і Мізинчик оповідав дівчинці всі свої дивні пригоди, Одарка з напруженою увагою слухала тоє оповідане. В коротці обоє заприязнились.

— „Який то гарний і великий мяч“. — подивляв Мізинчик бальон.

— „То не мяч до гльи, але бальон, що літає високо, високо!“ — пояснила Дарка, — „Полетів би аж до неба, до Бозі!“

— „Ану дай мені до руки“ — просив Мізинчик.

— „О ні! не дам!“ — боронила Дарка — „ти маєш маленькі лючки, не втльимаєш, пустив би і він би втік високо“.

— „Не бій ся! Не пущу“ — впевняв карлик — „я лиш так виглядаю маленький, але силу маю. Если боїш ся, то привяжи мені бальон до пояса.

Дарка не могла дальше опирати ся. Мізинчик підніс рученята до гори, а Дарка обв'язувала його міцно шнурком; крім сього зняла з кіски червону стяжочку і те все пришпилила шпилькою до убрання хлопчика.

— „Но, тепель буде вже міцно!“ — тішила ся Дарка — „сиди в візочку, поїдемо разом з бальоном“.

І так ціла громада під опікою Нера пустилась на прохід. За хвилину повстав вітер і уніс в гору бальон разом з Мізинчиком, а се стало ся так скоренько, що Дарка налякана не знала, що склалось і місто притримати шнурок, дивила ся як бальон з хлопчиком уносить ся все в гору і в гору. Неро, також підніс голову і дивив ся за бальоном.

— „Тримай! тримай мене! але сильно!“ — кликав Мізинчик розпучливим голосом, вимахуючи рученятами і ноженятами в воздуху. Але поміч була неможлива.

— „Ах моя ляльочка! — Моя жива лялюня!“ — плакала Дарка.

А синій бальон уносив ся з живим еством вище й вище. Хлопчик кидав ся і виглядав наче якась мала рибка, жаба або хробак. Ніхтоб не подумав, що то маленька жива людина.

VII. У воздуху.

Мізинчикови притомність поволи вертала; уносячи ся на шнурку, він дивив ся з гори на огород, де недавно

бавив ся з Даркою, а котрий тепер видавав ся йому дуже малим подібно як і дім з бальконом. Бачив, як на плач дівчинки прийшла її мати і двох панів, як всі дивили ся до гори і розкладали руками.

Вітер нїс бальон попри каменицю, де мешкав старий професор. Вікна стояли відчинені, а Мізинчик уздрів професора, як сидячи на фотелї заглибив ся в отверту книжку і не запримічав нічого. Служниця — що порядкувала — зараз уздріла, що щось не буденного пересунулось у воздуху. Маленький пасажир заєдно вимахував рученятами і ніжками в надії, що хтось побачить його і освободить від дальшої томлячої та небезпечної подорожи. Всіми силами старав ся сам видобути з сего прикрого положеня але не міг, бо дівчинка бальон сильно привязала. Вітер легким подувом попихав гумовий предмет у сторону передмістя. Мізинчик бачив з гори що раз менче високих камениць а що раз більше зелених нив та сіножатий. Вітер змагав ся, кріпшав і уносив балон висше і висше, а наш подорожний тратив силу з утоми і переляку. Бідняга бачив над собою блакитний простір безмежний, а під ногами якийсь темний простір мабуть ліс. — „Аж тепер згину“ — подумав Мізинчик, але пригадав собі матерні слова, що Бог памятає о кожній комахці і про кожного, кого сотворив.

Юрба хлопців узріла бальон, слїдили його лет. Хлопці почали зі собою спорити; один каже:

— „Дивіть, хлопці, дивіть! бальон на землю спадає“.

— „Але де там, саме вітер підбиває його в гору“ — заперечив другий.

— „Дивіть ся, дивіть!“ — знов якийсь з гурту відзвав ся — „щось там при кінці шнурка рухаєсь, щось наче лялька“.

— „А я вам кажу“, — закликав якийсь бистроокий — „що до сього шнурка є привязане щось живе, подібне до маленького чоловіка“.

— „Йди, йди“ — заперечив гімназияст — „тобі також щось привиділось. Годі так високо дослідити, але се неімовірно, щоби там був привязаний чоловік величини цигара!“

— „Но, чоловік, як цигаро, то вже неправда!“ — Засьміялись всі в один голос.

— „Що там щось висить, се очевидно, але то не може бути чоловік“ — сказав один холоднокровно.

— „Се чоловік! чоловік! Ратуйте його!“ — кричав зі всієї сили Мізинчик, але хлопці не могли нічого допомогти.

Мізинчик, видячи, що його рухи, клич о поміч нічого не помагають, прижмурих оченята, спустив ся на ласку і неласку вітру і бальюна, а тимчасом придумував, яким способом мігби на землю спустити ся, бо будь що будь не мав охоти розставати ся з нею. Пригадував собі все, що про бальюни чув і прийшло йому на гадку, що коли бальон піднімає ся в гору і пливе у воздуху далше і далше, то летуни роблять ножом діру в збірнику газу, газ вилітає, а бальон зачинає поволи впадати в долину. Мізинчик взяв свою шабельку в зуби а рученятами почав поволи стягати шнурок і так притягав до

себе бальон. Не була то легка робота! Рученята і ніжки йому сціпеніли, сил не ставало, мимо сего не звільнив руху рук і ніг так, що по довшім труді міг дійсно досягнути бальон своєю шабелькою. В кількох місцях проколов його, і почув, як з пронизливим свистом виходив газ і цілий бальон зачав спадати чимраз низше і низше. Мізинчик дякував Богу за несподіваний ратунок та глядів уважно, куди прямує бальон.

VIII. В дуплавій вербі.

Ся ціла сцена діяла ся по над гарним, густим лісом, що виглядав з далека, наче густа, зелена щітка, а в міру, як бальон опадав, ставав що раз більшим, величнійшим. Мізинчик з розбитим бальоном зупинив ся на шпилі високої сосни, одначе сильний подув вітру пігнав его дальше. Дперва, коли шнурок зачіпив ся о галузь кріслатого дуба, вхопив ся Мізинчик рученятами листка, вдоволений, що ся небезпечна воздушна подорож скінчила ся.

Сей дуб стояв на краю ліса. Добре було видно дорогу, яка гадюковато вила ся скрізь сіножати, де пасла ся худоба, лиш людських осель нігде не було видно. Мізинчик придумував, як би тепер спустити ся на землю. Десь мусять бути люди, бо мусять прийти по свою худобу... Скочити, бояв ся, бо було за високо і не міг на се відважити ся.

— „Еге, що там буду тим журити ся“ — розважав себе Мізинчик — „з гірших небезпек удалось мені

щасливо вийти без пригід і ту якось буде, мушу лиш добре розглянутись, чи хто не надходить". Дивився з напруженим зором, наслухував, але нічого не запитив. Був утомлений і голодний, тому став шукати вигіднішого місця, де би міг переспати ся. В тім спостеріг щось великого, сивого наче шапку причіплену до дуба. Відв'язав стяжку придержуючи шнурок при поясі, яку привязала йому гарненька дівчинка, розплутав шнурок, та поволи, обережно зсував ся по галузі в напрямі тої шапки. Коли до неї зблизив ся, побачив велике гніздо якоїсь птиці. Всунув ся до середини гнізда і на м'якій постели з піря і моху розтягнув ся вигідно. Як тепло, як вигідно і безпечно було йому там під погідним небом! Не довго однак се тревало. Нечайно почало хмарити ся і лискати, а при тім греміти.

— „Що за щастє“ — подумав Мізинчик — „що не уношу ся тепер у воздуху та не гойдаю ся на тонкій галузці... Чого буду гризти ся, якось дістану ся на землю, а тепер найважнійше, не змокнути і виспати ся“. — Не зважаючи на громи лискавки і перші краплі дощу, зарив ся Мізинчик в пташаче піре та заснув як у власнім ліжочку при рідній ненечці. Буря перейшла швидко, а Мізинчик пробудившись, побачив ясне сонце, що грало лучами в краплях дощу на траві.

Але що то стало ся? Яким способом трава так близько нього росте, що ручкою може дістати? Видобувши ся з піря, виліз Мізинчик з гнізда, станув на мох та лісну траву, почув під ногами тверду землю. Хлопчина розглянув ся навкруги, пригадував собі все, що перебув

і представляв собі, що гніздо мусіло бути слабо притверджене, а сильна буря його відірвала і скинула на землю. „Як воно стало ся — байдуже, досить, що маю цілі кости, стою на землі, а не уношу ся у воздуху, та не гойдаюсь на галузи. Дякую Богу і за се, а тепер, коби що зісти та налити ся!“ — І се бажане сповнило ся малому подорожному і то скорше, ніж надіяв ся.

Помимо осінної пори, росло в лісі багато афин і ожин. До ожин не міг Мізинчик дістати ся скрізь гострі колючки, за те мав повно черниць у брід, тільки пересував ся від одного корчика до другого, а почернивши собі усточка і рученята, наїв ся до волі. Можна собі уявити, як смакували солодкі, соковиті ягідкі голодній дитині! Від рана, то є від часу, коли його накормила Одарка булкою з шинкою, цілу днину не їв і не пив нічого сінько; тепер коли виспав ся, та наїв ся, пустив ся в напрямі, де біліла ся дорога.

З великим трудом переходив через мох, траву, сухе листе, і добре утомив ся, заки дістав ся на битий гостинець, де по обох сторонах дороги росли верби. Біля одної з верб затримав ся і відпочивав. Почало смеркати, сонце ховало ся за гори, що раз більша тишина наставала. Тому Мізинчик по відпочинку шукав захисту, якогось безпечного місця, де міг би переночувати. Як раз знайшов добре місце, бо верба, під котрою спочивав, була при землі випалена на скрізь, так що можна було туди перейти на другу сторону. — Се певно випалили пастухи таку діру у вербі, коли пекли бараболі. Мізинчик станув у вході тої чорної печери і обережний.

як все, почав з цілої сили кричати: „гоп! гоп!“ Але ніхто не відзивався, тільки заносило згарию і димом і то було доказом, що недавно там хтось клав ватру. Поступив кілька кроків, спіткнувся на якимсь горбочку і упав як довгий на землю.

— „На маєш!“ — забурмотів невдоволений — „що се таке, що я через него упав?“ — Почав рукою мацати довкола себе, почув під рукою щось м'яке, не гладке, а коли ближше приглянувся, втішився вельми, бо знайшов печену бараболю, яку пастухи через забуте або неувагу полишили. Мізинчик почав її їсти без соли і омасти, а попоївши, узбирав собі трохи сухого листя і трави, поклав у кутику і як довгий протягнувся свобідно на свіжій постелі.

Осіння ніч була гарна. Зьвізди сяючи моргали. Тишина настала, Мізинчик надобре почав засипляти, коли почув зближаючийся хід і голос людей. Були се два робітники, які задержались біля верби, де хлопчина так смачно засипляв.

Оба були обдерті, брудні, зарослі на лиці, на голові в них волосе було розкуйовдане, очі хитрі, непевні. Одягнені були в лахміть, що ледви трималося купи, а з обуви визирали нагі пальці; їхні рухи непевні, голоси охриплі, одним словом правдиві постаті злодіїв, з якими стрінутися в лісі а до того в ночі було би дуже неприємно і небезпечно.

— „Але-ж бо я до чорта змучився!“ — зачав старший, сідаючи під вербу і опираючи на неї плечима.

— „А но, то братіку, зроби собі тепер відпочи-

нок" — засьміяв ся погано молодший, сідаючи біля него — „і оба відпичнемо собі доволі гарно“.

Мізничик їх видів і чув добре, як розмовляли, бо вони сиділи близько випаленої діри.

Старший розбишака зачав із всіх кишень обдертої куртки витягати гроші; були там мідяні і срібні гроші. Почали числити, уставляти в малі купки, при чім, раз-у-раз помилялися та спорили. По тій роботі взяли ся до другої: з нечистої кишені виняли в затовщенім папері завинену ковбасу, хліб і фляшку горівки. Се була їх вечера. Великими шматками проковтували нараз, один другого старав ся випередити, щоби більше зісти і випити; при тій пажерливості закашлювали ся, аж їм очи слізми заходили. Що хвиля оглядали ся навкруги, видно, що в них було нечисте сумління; з тривогою спозирали на кожний корч, на кожне дерево. По вечері розмовляли спершу тихо, опісля що раз голоснійше.

— „Я вже кладу ся спати“ — позіхаючи сказав один — „сон клиїть мені очи“.

— „Як то? Ту?“ — спитав другий — „чи не буде ту трохи за мокро по дощі?“

— „Овва! Який то з тебе панич з морської піни! Диви ся на него! Ага, ясному панови захочує ся шовкової подушки і перини“ — з насмішкою сказав перший.

— „А я тобі кажу“ — перебив другий — „в лісі хоч мокро, але за то є безпечно від людий, а то, братіку, є grunt!“

— „Най уже і так буде“ — згодився перший — „тільки, щоби заснути, бо я дуже струджений“.

— „То ти, небоже, не надаєшся до нашого ремесла, коли такий ніжний. А знаєш, що тобі скажу, я мав би охоту ще нині піти на роботу!“

— „Щ-о-о-о? Нині?“

— „А вжеж, нині“.

— „Мені видить ся, що до сего не прийде. Я змучений“.

— „Колиж бо то легка робота“ — намавляв старший. — „Видиш, он там за тим горбом стоїть гарний домок“.

— „Ага, справді!“

— „Там нема ані пса, ані дозорця, тільки сама стара пані з наймичкою, молодого дівчиною. — То таке літне мешканє! А пан з паничами і той другий військовий, всі мабуть пішли до міста і так скоро не вернуть“.

— „Звідки ти так все точно знаєш?“

— „А но, знаю. Розповідав мені нині в шинку парубчак від того кривого пекаря, що там до тої віллі возить що дня хліб і булки. То паньство має бути богате. Спробувати аджеж можна“.

— „Та хиба можна... але...“

— „Але я тобі кажу, то буде легка робота... Самого срібла, що на стіл подають, має бути богато“ — намовляв старший.

— „Згода! Ти не зле то видумав“ — сказав другий — „я тобі поможу і піде все як по маслі. Видрапаємо ся по вікні і вйо дальше!“

— „Добре, але треба почекати, аж нічний сторож перейде і піде собі в иншу сторону“.

— „Як треба пождати, то пождемо. А маєш начинє?“

— „Ну, чом би ні, адже то ґрунт!“ — Сказавши се, зачав витягати ріжної якости і величини ключі, витрихи, пильники, кліщі, кусні зеліза і инші злодійські прилади.

— „Але там пес великий і страшний!“

— „Тим не жури ся, пса нема від тижня“.

— „Ми у двох розуміємо ся на річах“.

— „Або то нам першина!“

— „Зробить ся тихо, красно... стара ні писне“.

— „А як би припадково почала кричати...“

— „Тоді ви оба підете до тюрми!“ — голосно відізвав ся Мізинчик, не могучи слухати дальше таких злочинних укладів обох опришків.

Наколиб ґрім з ясного неба на них ударив, не зробив би сильнішого вражіня, чим дитячий, звінкий голос Мізинчика.

— „Хто? Що? Звідки?“

Оба розбишаки зірвались на рівні ноги, розглянулись довкола, переглянули поблизкі корчі і дерева і не знайшли нікого.

А щоби випалена, невелика діра у вербі могла сховати чоловіка, се їм не могло прийти на гадку.

— „Пан Біг усе видить і чує“ — додав з повагою Мізинчик, видячи, що йому так добре вдало ся.

Второпний і добре вихований хлопчина подумав собі, що такий тайний голос, така пересторога в незвичайних відносинах почута, може їхне сумліне зворушити і навести на дорогу чесну і добру.

Оба розбишаки не чекаючи, аж знова відізве ся тайний голос, скочили мерщій у корчі і щезли в гушавині ліса.

— „На певно вони не повернуть сюди“ — подумав Мізинчик, бо й сам був у страху, і та ціла подія зробила на нім немиле вражінє. З розговору опришків затамив собі те, що туди має переходити нічний сторож, тож надумав ся, чи не було би добре його зачіпити і просити, щоби на сю самітну віллю і паню-старушку звернув більшу увагу, та взяв єї в свою опіку. Але як би то зробити? Вийти на гостинець, йому показати ся... по ночі...? Такий сільський сторож не спостереже его добре, не буде знати, хто се — що се... Оповідати йому все — якось не хоче ся, а й неприлично... Роздумуючи, як би з того вивязати ся — заснув на добре. Мізинчик спав годину чи дві, аж нараз збудив його протяглий голос трубки нічного сторожа. Хлопчина зірвав ся на рівні ноги, протер очі і думав, що йому робити? Чи не було би найліпше сидіти тихо і не рухати цілої сеї справи.

Так нашіптувало ему лїнивство.

Але сумліне наказувало, щоби запобічи такому злочини, який мав виконати ся там, у тім тихім, літнім домі над безборонною старушкою... Вискочив наш малий герой зі своєї нори і коли сторож минав вербу, закликав що сили:

— „Гоп, гоп! Сторожа! Сто́роже!“

Сторож розглядав ся на всі сторони і не бачив нікого.

— „Не побачите нікого“ — відізвав ся Мізинчик — „от ліпше послушайте, що вам скажу“ — притім ховав ся до своєї діри в вербі, бо бояв ся, щоби його сторож не роздоптав своїм великим чоботом. Сторож підніс ліхтарку високо понад голову, щоби осьвітити дорогу і корчі, бо чув усе голос, а що нікого не бачив, наполохав ся так, що цілком втратив притомність. Ліхтарню поставив на землю, сам упав на вколішки, а зложивши руки ледви промовив:

— „Ісусе Христе! Матінко Божа! Всі Сьвяті, спасайте мене грішного!...“

— „Слухай чоловіче!“ — каже Мічинчик — „не бій ся, я тобі не зроблю нічого злого, а хотів тільки остерегти“.

— „Говори Пане, покірний Твій слуга слухає“ — з острахом відізвав ся сторож.

Сірома Мізинчик дзвонив зубами від зимна осінної ночі і страхіття, старав ся оповісти сторожеви коротко а точно про все, що чув з уст опришків, а також старав ся описати їх вигляд і куди повтікали.

— „Ага! То певно ті злодії, що їх жандарми вже від давна шукають“ — сказав вартівник.

— „Ось, ту під вербою гроші числили“ — оповідав дальше Мізинчик.

— „То певне гроші з сеї скарбонки на бідні сироти, що то щось вчора зі склепу украло“ — поясняв сторож успокоюючись тим, що сей, хто говорить до него, не був злим духом.

— „Але скажи мені, хто ти, що до мене грішного чоловіка промовляєш? — запитав сторож, бо хотів знати, з ким має до діла.

— „Я такий чоловік, як і ти, тільки інакше виглядаю, а тепер ходить о те, щоби невинних людей від смерти спасати“ — поясняв Мізинчик.

— „Таки ти мусиш щось лихе бути, коли не показуєш ся“ — сказав вартівник і запитав: — „Прошу вельможного чарівника, чи можу піти дальше своєю дорогою?“

Мізинчик усміхнув ся, почувши таку почесьть. — „Іди, йди скоро, а уважай на тих двох драбів, щоби не затіяли кому якої шкоди, або кривди“.

Сторож підніс ліхтарку з землі, засьвітив, оглянув пильно вербу довкола, думаючи, що вдасть ся йому когось побачити, але на дармо, не бачив нікого, а перехрестившись тричі, пішов скорою ходою домів.

Ціла ся подія дуже убавила Мізинчика. Успокоїв ся, запхав ся у свій куток і заснув твердо на мягкій постели з моху і сухого листя.

ІХ. Начальник громади.

Ніжна, біла імла, наче легенька газа, розстелилась по нивах та лугах, а крапельки роси блистіли на кінчиках листочків дерев та травиці, наче дорогі брилянти. Мізинчик, сільське дитя, знав красу такого поранку погідної днини, виліз зі свого захисту, видрапав ся на горбок і ту на вколішках дякував Богови за Його опіку. По молитві пішов шукати для себе сніданя і знайшов великі і солодкі афіни та чорні, зрілі ожини і тими ягодами заспокоїв голод. Тепер роздумував, що робити, куди йти, щоби бути що раз ближше своєї рідної хати. Нараз почув різні людські голоси. Хутко побіг до свого захисту і там сховав ся, надслухуючи, що далше буде.

— „Пане вйіте, се ту, ось ту щось відзивало ся, я ту стару випалену вербу добре памятаю“.

Якийсь жіночий голос з плачем відізвав ся:

— „Найсвятійша Матінко Божа! На колінах піду аж до Твого чудотворного образа в Гошові зложити подяку, що Ти спасла мене від смерти!“

Мізинчик зі свого захисту приглянувся добре цілому товариству, що складало ся з трох осіб, а то з нічного сторожа, досить порядно одягненої міщанки-старушки з заплаканими очима і начальника громади, який був старший віком, огрядний, з червоним, великим носом. Він відізвав ся поважно, вказуючи на сторожа:

— „Як би не то, що сеї ночі зловили ми двох злодіїв з украденими грішми і як би самі не признали

ся, що хотіли вілню тої старушки зрабувати, не вірив би я тому, що сей оповідає“.

— „А присяй Богу, все істинна правда, пане начальнику“ — закликав ся сторож.

— „Но вже добре, добре“ — перервав начальник — „але ходіть звідси. І так у день не побачимо ту нічого, бо такі, вибачте, нечисті духи лиш у ночі показують ся“.

Мізничик розсьміяв ся на ввесь голос, не виходячи однак зі свого захисту.

Почувши сей сьміх, всі троє наполохались.

— „Ходім звідси“ — налягав начальник — „коло сеї верби щось все страшить, от ліпше се місце з далека оминати. — І всі троє відійшли, а Мізничак чимало усьміяв ся з тих людей.

Х. Лісовик (лісний дух).

Мізничик зі свого досьвіду і своєї практики навчив ся бути обережним, сидів у своїм захисті, звідки міг все видіти і чути, а бути невидимим.

По хвилі було чути, як віз з великим тягарем зближав ся до верби; тягар дубини був понад сили худих, утомлених коняч. Дорога була утяжлива, особливо під гору, конята не могли тягнути, а візник не злазив з воза, тільки немилосерно обкладав конята бичівном, лютив ся, кляв, але все те не допомгло, бо коні що раз поволійше ступали, а вкінці станули як раз

при випаленій вербі, де сидів Мізинчик. Він бачив поведене парубка і огорнуло его страшне обуренє.

Візник лихий, не знаючи, як з кіньми обійтись, думав, що лайкою та бійкою спонукає німе сотворіне до тягнення великого тягару, а побачивши, що нічого не вдіє, зліз з воза, обернув бичівно грубшим кінцем і нуж окладати коні по голові, по боках. куди попало. Конята з болю дуба ставали, рвались, а візника напала скаженість, нічого не бачив, тільки бив зі всеї сили.

Мізинчик не міг дальше дивити ся на те і гукнув:

— „Ти, розбишако, чи оставиш бідні конята в су-покою! Не бачиш, що вони не можуть такий тягар дальше тягнути! Чому не даш їм відпочати?“

Парубчак охолов, оглянув ся довкола, але не бачив нікого і йому здавало ся, що се йому причуло ся і дальше побивав коні та копав ногами в черева. Мізинчик виліз з захисту і почав кричати:

— „Гей люди, на поміч! — Поліція! — Жандарми! Беріть того вбийника, того ката!“

Візник знов оглянув ся і пішов до верби. Шукав всюди по корчах, у рові, навіть на гиле дивив ся, але не знайшов нікого, і вернув до воза, не знаючи, що дальше робити. А Мізинчик почав йому договорювати.

— „Я тебе заскаржу, де належить, я належу до товариства охорони звїрят, та постараю ся о те, щоби тебе замкнути хоч на кілька днів!“

— „Ой, коби я тебе знайшов“ — забубонїв роздратований візник, я би тебе замкнув перше, але так, щоби ти більше Божого сьвіта не видїв! — Що за

лихо?“ — говорив сам до себе. „Говорить мудро, чоловіка ганьбить, наче жандарм, а не видно нікого. Чи то злий дух страшить чоловіка — чи що за лихо? Але бо злий дух у білий день не показує ся!“

Мізничик догадав ся, що мають його за злого духа, хотів засьміятись, але повздержав ся і поважно промовив;

— „Ти негіднику! Ти не знаєш, що злий дух може в білий день на гладкій дорозі напасти на чоловіка і за гріхи завести до пекла. Зараз моли ся і поправ ся!“

Наляканий візник зовсім упокорив ся, хоч був великий і сильний, тряс ся як осиковий листок, упав на коліна таки серед дороги, а бючись в груди закликав:

— „Всякое дыхание да хвалить Господа!“

— „Так і ти хвали милосерного Бога, непоправний грішнику“ — наказував Мізничик — „не муч худоби, памятай, хоч ти мене не видиш, але я тебе виджу і буду тебе всюди пильнувати та тяжко покараю!“

— „Що маю робити, скажи мені чесний духу?“ — питав клячучи блідий, перестрашений візник.

— „Встань!“ — приказав Мізничик. „Скинь з воза кілка грубих пнів, бо забогато є на возі, підопри колеса, щоби коням було лекше і не сїдай більше на віз. Ти молодий, здоровий і сильний, можеш іти, за те буде лекше німим сотворіням, що не можуть перед ніким поскаржитись“.

Візник, вислухавши те все, приступив до воза, скинув кілька пнів на гостинець, підійшов до коний, але

вони, привикнувши до побоїв, дрожачи відвертали голови на боки; поплескав їх по шиї, погладив, поправив упряж, а вхопивши за задне колесо, сказав мило:

„Вйо коники!“ Коні відпочавши, почули лекший тягар, ёмко рушили даліше.

— „Но, тепер добре“ — похвалив Мізинчик — „їдь в Імя Боже, але більше не муч коний, бо я тебе всюди побачу“.

— „Най Бог боронить“ — впевняв візник, йдучи чемно і покійрно по при віз — та вже не переслідуй мене духу!“

— „Ні, ні! будь супокійний, тільки не збиткуй ся і не муч худоби!“ — кликав за ним Мізинчик.

Мізинчик, побачивши купу дерева на дорозі, затирав руки з радости, що в сей спосіб улєкшив тягар конятам. „Треба людям все правду говорити“ — подумав собі — „то вони поправлять ся і будуть добре робити“. Пішов збирати черницї, щоби пожити ся, коли знов почув людські голоси, так зараз поспішив до свого захисту.

То були голоси сільської дїтвори, що йшла до школи.

Діти не йшли супокійно дорогою, тручали ся, підкидували ногами порох з дороги до гори, сьміяли ся та кричали.

Кріслата, велика верба з випаленою дірою була місцем для вигідного відпочинку.

— „Відпичнімо трохи ту під вербою“ — запропонував один з трох школяриків і в мить всі усїли на низких галузях верби.

— „Знаєте хлопці“ — відізвав ся другий — „я не маю охоти до школи ходити, бо то дурна школа“.

— „А то чому?“ — запитав третий — „певне не вмєш лекції!“

— „А хтоби дав раду тому всему“ — відповів тамтой.

— „Тільки роботи, що аж страх! Дома роби, гаруй, до школи вчи ся, що задане, а пан учитель кричать, сварять. Буде за рахунки кричати.“

— „Або ти не виробив задачі?“

— „Та коли? Чи мав я час? Мама казали дров нарубати, води принести, а потім якось так зійшов час, що не знаю коли“.

— „А ти забув, що пан учитель казали: Як лиш прийдеш до дому, зараз бери ся до лекції, бо потім забудеш, або якусь роботу дадуть тобі дома. От видиш, рахунків не виробив — а що тепер буде?“

— „А що ти є? Сьвященик, чи що, що так мене повчаєш? Ще зроблю, дай зошит, а відпишу“.

— „Я би тобі радо поміг, ба, коли пан учитель напоминали, щоби кождий сам виробляв, а не відписував від других, бо через відписуванє нічого не навчить ся“.

— „То тримай собі зошит“ — відпер злісно хлопчина. „Обійдусь без тебе“. „Ти“ — сказав до третього

— дай мені свій зошит з рахунками, давай скоренько, бо пізно буде“.

— „Добре — сказав той третий з зачорненими устами від афин — „я тобі позичу, а що мені даш?“

— „Що дам? — А що би ти хотів?“

— „Дай мені то закопчене шкло, що ним дивиш ся на сонічко“.

— „Ой, шкода того шкла! Але що маю робити, но, сїдай, покажи мені одно по другім, я відпишу, а учитель ще мене похвалить“.

Сили при самій випаленій дірі у вербі, один диктував, а другий писав. На се добре дивив ся Мізинчик, а що був лихий на всяку неправду, підступ, нещирість і ту хотів лінивого школяря упімнути, тому підніс поважним голосом:

— „Чи ви не боїте ся Господа Бога! — Ой ви, обманці і нероби!“

Хлопці зірвали ся і почали оглядати ся, хто се говорить, а Мізинчик додав: — „Пожди, пан учитель і татуньо будуть о всім знати, як ти задачу відписував“.

Школярі наполохані втікали що сили, а їх пяти миготіли до сонця. А Мізинчук станув край дороги, дивив ся, як они втікали, оглядаючись, чи хто за ними не біжить, та сьміяв ся до розпуку.

— „А то я їм дав науку!“ — тішив ся карлик та укладав собі, як то буде про все оповідати родичам, коли поверне.

Сів на землю, та грів ся до осіннього сонця. Нараз почув Мізинчик туркіт воза і голоси двох муштин. Коли віз наближав ся до верби, Мізинчик пізнав візника, що мучив коні, а йому вдалось зробити з него лагідного чоловіка. Візник повернув, щоби забрати сі пні, які лишив на гостинці і взяв собі до помочи товариша.

— „Дурниця“! — говорив товариш до візника. — „З тебе, небоже, страхополох, але я недитина, ані стара баба, щоби в якісь духи вірити“.

— „Ой, дай спокій“ — каже візник — „мене також не так легко настрашити, але я чув добре. От бачиш, те дерево, що лежить, я не хотів скидати, але „він“ казав, то я зі страху мусів то виконати“.

— „Пусте твоє балаканє“ — поправив товариш. — „Ти вчера добре собі підпив, то й нині тобі в голові щось помаячилося“.

— „Ой ні, щоби я так з того місця не рушив ся, що кажу правду“ — упирав ся візник — „накладаймо скоро дерево і геть звідси — в ноги. — Брр! як мені ту неприємно!“

— „Знаєш“ — сказав товариш кепкуючи і запалюючи папіроску — „я не думав, щоби ти був такий дурний. Де ту можуть бути духи? Колись давно-давно... може, але нині і то в білий день? Щоби се говорив навіть мій рідний батько, то би я не увірів“.

— „Коли я чув його голос, так як би твій“ — тягнє візник — „то мусить щось „лихе“ бути. Моя покійна бабуся о таким духу оповідала мені, що він водив людей по пустарях, Бог зна куди... Добре, що він

мене пустив без пригоди... Звиваймо ся скорше, щоби вже раз відси віддалити ся“.

— „Ти спіши ся, а мені ту добре. Вернемо домів, то старий буде нас гнати до другої роботи. Я не бою ся нікого, навіть, щоби зараз вилізло і десять духів і закричали, то я на те розсьмію ся і батогом розжену“.

Мізничка бавила ся розмова. Його весела і несупокійна вдача підбадьорувала его, щоби щось нового затіяти. Особливо той премудрий і певний себе товариш заслугував на кару. Карлик дожидав догідної хвилі, щоби того сьмільчака наполохати. Станув у вході свого захисту, приклав рученята зложені в трубку до уст і закликав голосно:

— „Гей! ти удальче, сьмільчаку!“

Парубчак мов опарений підскочив, мало що не перевернув ся, а візник поблід і почав хрестити ся з побожностю. Його товариш скоро опритомнів і старав ся задержати незмінений вигляд лица, бо стало йому соромно. Розглянувшись, поміркував, що голос виходив з верби, старанно оглядав випалену діру, навіть бичівном порпав у середині верби. Мізничок притиснув ся до кутика. Коли там не знайшов нікого, наганяв візника до скорого відїзду. Страх додавав йому сили і дерево наклав скоро на віз наче полїна. Потім підганяли оба коний, щоби як найскорше з сего місця втечи. Мізничок хотїв своє сказати і закликав за ними:

— „Гей люди! Грішники, не бийте коний, я вас все виджу, як не поправитесь, то вас тяжка кара чекає“.

Тепер і той сьмільчак почав зі страху хрестити ся, вхопив за одно, а візник за друге колесо, коні рушили і скоро щезли з очий „лісовика“.

Мізничик почав роздумувати, чи не було би добре вишукати якесь людське мешканє. Щоби лиш ся ніч як найскорше проминула! — Коли вже сумрак почав розгощуватись, „лісовик“ урядив собі вигідне леговище із сьвіжо узбираного моху, зарив ся в нїм і заснув. Недовго спав. Людський гамір збудив його. Мізничик протер очи, схопив ся і вийшов перед вербу подивити ся, хто так пізно його непокоїть. А то ішла юрба людий зі села. Були там чоловіки і жінки, старі і молоді, а всі з ліхтарками і гуторили про духа. Мізничик пізнав знайомі лиця: начальника громади, сторожа і стареньку женьщину, обох парубків, що дерево возили і трох школяриків, що їм перешкодив у відписаню за дачі. Усі були уоружені в палиці, коли, а була там і стара стрільба повязана шнурками, а сам вїйт тримав в руці заржавілий револьвер. Мізничик з їх розговору зрозумів, о що то ходило. Громада вибрала ся на провірене, чи дійсно „лихий“ або „лісовик“, чи який „чарівник“ вибрав собі місце десь ту близко верби.

— „Таки так“ — впевняв начальник громади — „лихо“ показує ся лишень у ночі, а в білий день не покаже ся ніколи. Але де то саме є то місце?“

— „Ось ту, ту!“ — потверджували голоси.

Мізничик був певний, що його не знайдуть, хиба тоді, коли він сам вилізе і їм покаже ся...

Розпочали шукати. Одні других тримали ся близько, ліхтарні сьвітили, а відважнійші перешукували всі корчі, поблизкі дерева, а один з них був навіть на стільки відважний і сьміливий, що з другим посьвітив до середини випаленої верби, але не знайшли, чого шукали.

— „Правду кажучи“ — відізвав ся начальник — „нині рано чув я якийсь дивний, нелюдський сьміх, що виходив з сеї верби, може то був пугач?“

— „Ні, пане начальнику“ — заперечив сторож — „я туди ходжу що ночі, а ніколи не бачив пугача, впрочім то сьміяло ся інакше, ніж пугач“.

— „А так, так, то справді не пугач сьміяв ся“ — кликнув Мізинчик.

Всі відскочили аж на середину дороги.

— „А хто тепер говорив?“ — запитав дряжачим голосом начальник громади.

— „Я ні! — І я ні! Я також ні!“ — відпирали ся присутні.

— „Але прецінь хтось мусів тепер говорити“ — повторив начальник. — „Хто то був?“

— „То я говорив!“ — відізвав ся Мізинчик, вискакуючи з верби. Але ніхто з присутних не звертав уваги на карлика, бо в сій хвили якась дівчина наробила крику, показуючи на пустий корчик осичини, що ріс за вербою.

— „Дивіть, дивіть ся, там межі галузем сидить дух! О який білий, білий!“

— „Де? Де? дитинко!“ — закричала громадка.

— „Он там! І білий і великий!“ — закликала одна із жінок, простягаючи руку в той сам напрям, хоч нічого не бачила, але як то кажуть: у страху великі очи. На такі певні слова ніхто вже не дивився ані на долину, ані в гору, тільки всі на лоб на шию почали втікати, начеб під їх ногами земля горіла. Тільки один начальник громади остав сам одинокий, не задля того, щоби був відважнійший від тамтих, але що був так сильно наляканий, зовсім обезсилений, що не був в силі кроку зробити. Тремтячи наче осиковий лист був би повалився на землю, колиб не стояв біля дерева і о него не оперся; ліхтарня і револьвер випали йому з рук, не міг навіть схилитися, щоби одно і друге підняти.

Ліліпут приглядався йому через довшу хвилю, пожалувавши його і старався його успокоїти та привести до отями, тому лагідно промовив:

— „Чого ти стоїш і трясешся, наче студенець? Я такий маленький, щож можу зробити тобі, такому великому? Алеж то ви всі труси, боягузи! Чи вам не сором наробити такого крику серед ночі, з вас муть сьміятися всі горобці, ворони, а навіть зайчики. Але бо маєш дурних і недобрих людей, що самі повтікали, а тебе самого полишили. — Іди в супокою до дому“.

— „Дя-а-кую, ду-у-же кра-а-а-сненько-о дя-а-кую!“ — говорив перестрашений начальник громади — „але я хотів би — я — о-осьміляю-юся за-а-питати — я так, — вірю, що ти є правдивим духом — але, не міг би ти духу, мені сказати — я вмію дотримати тайну. —

Длячого ти не спочиваєш у своїй могилі, чому ходиш по сьвітї і людий полохаєш, не можеш знайти супокою і нам його заколючуєш? Скажи, що для тебе зробити? Чи маємо молити ся, чи Службу Божу наняти, щоби ти лежав супокійно в могилі і людий не страхав?"

— „Нічого не хочу від тебе“ — успокоюючо сказав Мізинчик — „іди спати, а людий у селі втихомир. Мене не шукайте, бо вже завтра рано мене ту не буде. Піду гет далеко від сего дурного села, де люди самі труси, боягузи з заячими серцями“.

— „То, то, то!“ — втішив ся начальник — „то буде найліпше, пане духу, ні, пане чародію, іще ні, пане-пане... щасливої дороги!“ закінчив осьмілений начальник громади.

— „Здоров був, здоров“ — відповів Мізинчик і сховав ся до свого захисту.

— „Ще раз дякую тобі, пане духу, за пересторогу о злодіях, уділену сторожеви“ — говорив, кланяючись перед вербою.

— „Нема за що, нема за що“ — сказав Мізинчик і поліз до свого помешканя.

Начальник громади підняв з землі револьвер і ліхтарню, а кланяючись ще раз низко, поплів ся в село.

XI. Нечесний вчинок.

Задиханий, засапаний добіг начальник громади до найблизших хат села. Ту побачив свою громадку, що

його полишила в так прикрій хвилі. До тої юрби походили ся всі жильці села, крім старців та малої дітвори. Всі занепокоїлись бачучи, що начальник так довго не вертає. Думали всіляко, були ріжні здогади. От хто зна, чи бідний, старий начальник не лежить мертвий під вербою, вбитий духом.

Коли появив ся начальник громади, всі втихли... Вправді був блідий, але вернув здоровий. Окружений своїми набрав відваги, та розпочав лаяти тих, що полишили его самого коло верби.

— „Збуї! Труси!“ — розкричав ся начальник, не перебираючи в словах, „то ви такі добрі, що самі в ноги, а мене полишили з тим страшним духом! Адже можна було в одну мить трупом упасти. Щастє, що то припало на мене, бо я нічого не настрашу ся, в кождім случаю дам собі раду і зумію з кождим побалакати. А то ціле село було би добре мало ся, як би не я!“

Ніхто з присугних не відізвав ся ані пів слівцем, засоромились всі, а начальник видячи, що його мова проявляє добре вражіне, давай дальше говорити:

— „Таки так, на ціле село було би велике нещастє впало. Так я „духа“ успокоїв і ублагав, з ним розмовляючи. Ваше щастє, що такого начальника маєте, який не боїть ся нічого. О! я не з тих, що дрожить або втікає перед ким небудь. Я не лякаюсь ані самого антихриста!“ Говорячи се начальник зачав у свою відвагу вірити; всі слухали його бесіди та по-

дивляли сьміливість і присутність ума „мудрого чоловіка“.

Начальник обтер хустиною спочене чоло і дальше оповідав:

— „Удало ся мені зробити те, що дух не буде більше нас непокоїти. Піде собі гет з нашого ліса. Я єму строго заборонив, щоби ту більше не заходив і людей не страшив. На се мусів мені дати слово, що таки зараз сььогодні піде собі в дальші сторони. Нехай страшить де хоче, але не ту, бо я йому не позволю“.

— „Слава-ж Тобі Господи, що вже буде супокій!“

— „Говорить, що хочете, але наш пан начальник таки є мудрий чоловік і до речі“.

— „Не кожда громада може похвалити ся таким війтом“ — договорювали люди.

— „Пане начальнику“ — відізвала ся якась жінка

— „скажіть нам, як то „лихо“ виглядало?“

— „Страшно! — Годі описати! Мало хто мав би відвагу подивити ся на таке страхіття! Кажу вам, воно мало щось десять голов, а двацять рук, в кожій голіві сьвітили ся очи так великі, як дині, а як грань червоні. Від того лиха воняла сїрка, дим!... Але я перехрестив ся і став сьміло духа питати: „Чого ти страшиш ту людей по лісі і не даєш супокою? Чи ти не можеш у своїм гробі спочивати, як належить ся?“

А він таке каже мені: „Я за жита украв одному сусїдови двіста корон, а було то — каже — тому сто літ, та й не можу знайти супокою і мушу людей страшити так довго, доки не знайде ся чоловік, котрий би

подарував мені таку суму гроший, щоби я міг кривду направити.

А я як раз мав при собі двіста корон, що взяв за порося, виймаю з за пазухи хустину, розвиваю, виймаю гроші та даю тому духови і кажу: — „На, маєш, віддай, що ти винен, щоби ти мав супокій у гробі, і не страшив людей по сьвітї“. За те дух мені дуже красно подякував:

— „Ти, добрий чоловіче — каже — спас мене від пекольних мук! Те буде тобі в хвилі смерти почислене, а ціле село ме тобі вірити, як рідному батькови, будуть тебе всі шанувати, любити і останеш вйтом до смерти“.

— „Але то був якийсь дивний дух, що так богато говорив!“ — відізвав ся якийсь молодий парубок.

Начальник громади подивив ся на него з гори, а присутні невдоволені, що хтось сьміє переривати цїкаве оповіданє, почали втихомирювати: „Тихи, тихо! — Пст, ша! ша!“

Начальник кінчив оповіданє:

— „Бідний дух не знав, як мені дякувати. Ти — каже — навіть не знаєш, яке добродїйство зробив для мене; тих двіста корон, які ти мені дарував зі щирого серця, виратують мою душу з пекла. А скажи в селї, що господарі мають зложити тих двіста корон і тобі віддати, бо як би сего не зробили, то я буду все приходити і людей страшити“...

— „Але бо та душенька якась дуже мудра, якби була начальником нашої громади!“ — докинув хтось

з насмішкою. „Не pomoже нічого, треба буде дати кілька корон, щоби нас нічого дальше не страшило, от „чеши дідька з рідка, щоби гладкий був“, бо як таке лихо розлютить ся, то хто зна, чого може накоїти, навести яку пошесть на діти, на худобу“...

— „Го, го, го! наш вїт то мудра особа, се мусить йому кождей признати, з кождої халепи вмїе викрутити ся і без шкоди вийти“ — так говорила між собою громадка. — Таки треба буде знов його вибрати на дальших шість літ“.

Всі уложили так, що другої днини громадська каса має так мудрому і відважному начальникови громади звернути тих двїста корон, які він за цілу громаду дав духови. Недобір якомсь збере ся при податках, а люди мати-муть на все супокій і лихо не буде більше людий страшити і непокоїти.

ХІІ. Стріча в шинку.

По тій нічній пригоді заснув скоро Мізинчик і проспав ся доперва, коли сонце піднялось високо. Помолвив ся ревно і потїшав ся тим, що якомсь дістане ся до рідної хати, до своїх любих родичів. Урвав соснову гильку, обтріпав нею одежину, а росою з одного листка обмив личко і рученята; відтак шукав ягід на снідане. Поснідавши, сказав до себе:

— „Тепер можу в Імя Боже пустити ся в дорогу, але куди?“

Пустив ся тою дорогою, котрою йшли люди до міста. Коли вийшов на зруб, який тягнув ся далеко, зажурих ся, коли він такий простір перейде своїми маленькими ніжками. В тім побачив з далека йдучі дві жінки, по сільському одіті, котрі що хвиля хилилися до землі. „Що вони збирають?“ — подумав Мізинчик, „адже ягід ту нема“. — А були то дрібні, червоножовті рижки, що росли громадками. Їх збирали жінки і клали до кошиків. Мізинчик, видячи, що жінки зближають ся в сторону, де він стояв, зрадів і ждав, аж до него прийдуть. Вже почув їх голос:

— „Алеж-бо сього року зародив Пан Біг тих грибів“ — говорила Настя, низька, кремезна жінка, о добрих очах — „недавно почали ми збирати, а ось! повні кошики“.

— „Пани в місті дуже ласі на такі ласощі“ — додала Марта, старша віком і висша ростом — „я в тих рижках не виджу нічого доброго, але коли в місті за се добре платять, не вадить по дорозі назбирати. І так іду до міста на торг, несу моїм панам масло, сир, та най і рижками втішать ся“.

— „Я також з самими рижками не йшла би до міста“ — сказала Настя, — „але нині то мені трохи за тяжко нести, бо маю масло, сир, сметану і пару курят, а до того рижки! Сядьмо ту трохи, та відпичнемо“.

Обі газдині були тепер лише кілька кроків віддалені від маленького мандрівника, котрий став вже надумувати ся, що має зробити, чи показати ся, чи причіпити ся до спідниці або кошика і так відбувати даль-

шу подорож. Сам Пан Біг післав йому ті жінки, що йшли до міста Н., якого Мізинчик не знав, але про котре нераз в його родиннім селі говорили, а навіть коли його мати нездужала, то батько привіз лікаря з сего міста.

— „Коби я дістав ся до міста Н., то вже там хтось найде ся з мого села, що мене увидить, та відвезе до родичів!“ — думав Мізинчик.

Присунув ся до Насті і звільна, обережно чіпаючи ся спідниці, відтак кафтана, підносив ся що раз висше, а коли видрапав ся на плечі, виліз на край кобелі і там свobodно умістив ся.

Обі жінки, відпочавши, пустились в дальшу дорогу до міста. Мізинчик чув ся щасливим, сидячи на кобели, ніжки спустив, а рученятами тримав ся ціпко плахти, якою кобелю обвито. Зараз біля нього на верху кобелі обіч масла лежало кілька плесканок сира. Се була велика покуса для зголоднілого хлопчика; він зів кілька округин сира і заспокоїв голод, не заподіявши тим жінці кривди.

— „Скажіть но ще“ — зачала Настя — „як то скінчило ся з тим духом. Я нічого не знала, бо була на сусіднім селі у сестри, — мабуть він людий страшив“.

— „Ай ще як“ — відповіла Марта. — „Я, що правда, того духа не бачила, а маю таку вдачу, що, коли не побачу чого, то й не вірю. Діти щось плели. Сторож говорив, що не тільки в ночі, але і в білий день щось людий страшило. Але наш війт не ниніш-

ний..., а що любить з людей дерти гроші, то така є правда“.

— „Ой що любить, то любить“ — potwierдила Настя — „що раз то якусь драчу видумає і на громаду накладає, а ти, чоловіче, плати“.

— „То кождий такий“ — признала Марта — „як лиш дїрве ся до якого уряду, так зараз стає жадний гроша. Але, але, що то я хотїла сказати? — Ага! то він сказав, що з тим духом розмовляв...“

— „І мабуть дав єму двїста корон“ — перебила Настя — „тому духови — дуже чесно поступив, що дав, щоби душа мала сьвятий супокій у могилї“.

Мізничик, чуючи, що про нього жінки говорять, почав уважно прислухувати ся.

— „Що то не діє ся, на тїм Божім сьвітї“ — тягнула Настя — „але що наш вїт нарушив свою мошонку, то вже менї дивно, бо він дуже пропадає за сотиком“.

— Но, так“ — боронила Марта вїта — „він дав, але не свої, бо звідки до сего приходить. Дух сам вже так зарядив і остро наказав, щоби люди зараз зложили ся і вїтови гроші віддали. А як нї, то буде людий дальше страшити“.

Обі селянки зітхали і кивали головами, а Мізничик аж тряс ся з люти і гнїву. Не міг дальше повздержати ся і не застановляючись, чи що злого не вирине для него, промовив:

— „Газдинько, Насте! — Про що ви говорите?“

Те питанє почули обі жінки; обернули ся, думаючи, що хтось за ними іде, та розговор розпочинає, але не побачили нікого.

— „Мені здавало ся, що хтось за мною говорить“ — промовила Настя.

— „А я дала би собі голову стяти, що хтось говорив“ — додала Марта.

— „Не шукайте нікого і не бійте ся“ — заговорив Мізинчик, ховаючись під рубець плахти так, що його вони не могли побачити — „то я є той „дух“ з ліса. Побачивши, що жінки починають трясти ся зі страху, почав їх успокоювати. — „Ще раз прошу вас, не бійте ся, добрим людям не роблю нічого злого, навпаки, нагороджую. Тільки обманці, злодії, мучителі зв'ірят нехай дрожать перед Божою карою! Ваш начальник не тільки є трусом, але й обманцем. Прощу вас, скажіть мені, що то було з тими коронами? Таке обманство не може і не повинно проминути безкарно...“

Настя стала бліда-бліда, не могла й словечка промовити. Зате Марта, відважнійша, присунулась ближше до товаришки і розповіла Мізинчикови, що їм начальник громади наплів, повернувши з ліса.

— „А то все неправда!“ — каже Мізинчик. — „Там у лісі, коли ваш начальник лишив ся сам зі мною, був так заляканий, що не міг слова промовити, а не то, щоби зі мною робив якусь угоду, давав гроші, та просив, щоби я не страшив людей, а коли очунав, то так утікав від мене, аж порох закурив ся за ним. Не вірте

ему і се скажіть в громаді. Він у селі чванив ся і вдавав такого сьмільчака і ще каже бідним людям складати гроші, що будь то він мені дав 200 корон!? Адже я би їх і не підніс! — То він так поступає з людьми?“

— „То вельможний дух справді не взяв від него 200 корон?“ — запитала покірно Марта.

— „Як можна о таку дрібницю питати ся“ — розсьміяв ся Мізинчик — „чи чув хто, щоби „дух“ брав гроші і на що йому?“

— „То правда, істинна правда!“ — вирвалось обом жінкам у раз.

„Впрочім наколиб ви мене побачили“ — тягне карлик — „то переконали би ся, що я навіть не здужав би тільки гроший на раз у своїй руці удержати“.

— „Що то, то не показуй ся добрий, любий духу, волію тебе не видіти“ — казала Марта.

А Настя додала: — „Я би зараз умерла зі страху, як би лиш побачила духа!“

— „Но, но“ — здивував ся Мізинчик — „ніколи не думав я, щоби на сьвіті було тільки трусів, боягузів! Щоби також старші, поважні газдині бояли ся такого маленького сотворіня, як я“.

— „Та“, — відізвала ся Марта — „щоби ти не був „духом“, тільки чоловіком, дала би я собі раду, хотяй би і з найбільшим“.

— „Вже собі там думайте, як хочете, чи я дух, чи не дух, але мене не маєте чого бояти ся. Я маленьке дитя, майже як лялька. Як будете для мене добрі і до-

несете до міста, то кленусть на Божу Матір, що вам і волос з голови не спаде“.

Обі жінки охолонули, бо переконались, що то дійсно голос дитячий, чистий і звінкий, що то не голос духа або замогильного єства. Розмовляли свobodно, а Мізинчик оповів їм, як найточнійше цілу подію з начальником громади і виявило ся, як той „добродій“ поступив собі нечесно. Жінки пригадали собі різні давнійші його „прогріхи“, з чого вийшло ясно, що начальник громади то правдивий циган і обманець.

Так розмовляючи й не чули ся, коли ввійшли до міста.

Настя була занепокоєна, бо не знала, що її робити з сим непрошеним товаришем на плечах. Бояла ся, що кожний переходець може запримітити щось небуденного на ній, хотяй Мізинчик упевняв її, що ніхто его не спостереже.

Як лиш усі троє ввійшли до міста, жінки розійшли ся. Марта пішла за своїми орудками, а Настя до своєї знакомої пані і вдоволена, що збуде ся тягару. Дала пані, що принесла і спішила ся до відходу.

— „Чого спішите ся, Настусю?“ — запитала пані — „чи там горить, чи що?“ — Подала їй білу булку з маслом.

Настя любила сісти в теплій, чистій кухні, попити засолоджений чай з румом і оповідати всякі новинки, які чула в селі.

І сьогодні мала би вона багато дечого оповідати о тім дусі, але він прохав нічого про него людям не

говорити. Настя з порожнім кошиком і кобелею вийшла на місто, купила, що їй треба і вступила не передмістю до дому, над дверми котрого видніла вивіска, яка представляла їздця на білим коні і мала напись: „Мід, пиво і вино. Під білим конем“.

Той „Білий кінь“ приносив господареві щасте. І сего торгового дня зійшло ся досить гостей. Одні сиділи при довгим столі біля вікна, їли та пили, другі стоячи при шинквасі випорожнювали чарки.

Настя вишукала собі вигідне місце у кутку, де стояла стара, цератою покрита канапа, а перед нею малий столичок. Ту зняла зі себе обережно хустку, щоб те „щось“ мало час злізти, та деінде помістити ся.

Мізничик утомлений так довгою подорожю вдоволений був з тої канапи, бо ту міг сховати ся і відпочати.

Настя веліла собі подати горнятко кави і булку, також кортіло їй дати трохи тому, що за єї плечами рухаєсь, але як се зробити. Мізничик був дуже голодний і хотів з укриття вилізти, однак повздержав ся, бо мав надію побачити ту начальника громади і в присутности всіх людей відкрити мерзенний його вчинок.

Надійшла Марта вдоволена зі свого купна, казала подати собі склянку пива, хліба і ковбаси, та розповідала, що кому і як продала, а що собі купила.

— „От пригадала я собі“ — каже Марта — стрінула я нашого вїйта і казав, що прийде сюди, під „Білого коня“, тільки скінчить свою орудку. Продає безрогу, вибачайте за слово, але така вам годована,

що люди не можуть надивувати ся. А нишком спитала Настї: „Скажіть, що стало ся з тим „лихим“ чи „духом“, де він?“

— „Десь ту коло мене“ — відповіла Настя — „не знаю, що з ним зробити. Як то скінчить ся?“

Ледви се сказала, відчинились двері ввійшов начальник громади і кілька мужиків. Засїли при осібнім столї, а жид арендар usługуючи, доливав горівки, пива та подавав закуску.

Мізничик, побачивши начальника, наставив свої ушка і пильно слухав розмови, а при тїм надумував ся, як би то його обманство виявити. Як раз господарі говорили про ті нічні подїї і просили начальника, аби розповів все подрїбно. Люди, що були в коршмі, зійшли ся в один гурток коло начальника, цікаві послухати оповіданя. Коли начальник добре собі підпив, оповїдав про все, а слухачі подивляли його відвагу і проворність. Як скінчив, настала хвилева тишина.

Нараз дав ся чути молодий, звінкий голосок:

— „Ах, ти обманче! Як ти можеш так безлично брехати? В тїй хвилї віддай тих двїста корон, які казав ти собі з каси виплатити!“...

Годї уявити собі і описати здивованє присутних людий. Всї позирали на себе і по кутах, де той, що так сьміло обидив начальника. Сей поблїд, а склянка з пивом, яку в руці тримав, випала з рук на землю, сам зірвав ся з місця, де сидїв і дивив ся в сю сторону, звідкіль голос виходив. Всї дивили ся на началь-

ника, що не відважився тому заперечити, лиш стояв покірно.

— „Зараз, у тій хвилі зложи гроші, які ти неправдо пібрав. Памятай, як сего не зробиш, не дам тобі супокою ні в день, ні в ночі! — Чи ти зрозумів?“

Всім зі страху волосе дубом стало, дивились на начальника громади, який мовчки вийняв гроші, відчистив тих двіста корон і поклав на стіл.

— „Так, добре“ — відізвав ся таємний голос — „до сего доложи других тільки як кару за те, що людий і свою громаду обманюєш і обдурюєш“.

Видячи, що начальник відтягає ся, шкробає ся в голову, крикнув той сам голос:

— „Зараз, чуєш? Памятай, де будеш, куди обернеш ся в день, чи в ночі, я і мій голос буде тебе переслідувати“.

Начальник бачить, що се не жарти, доложив других 200 корон.

Мізинчик дальше:

— „Так, тепер добре. Ви, Насте, перечисліть гроші, довг віддайте до громадської каси, а решту дайте вашому пан отцеви, щоби розділив поміж найбільнїйших у селї. Ви всі, що ту находите ся, допильнуйте, аби так стало ся, як я зарядив“.

Начальник засоромлений зараз вийшов з шинку, а за ним повиходили інші, заплативши арендарови. Лишились обї жінки і один селянин, порядно одїтий.

Коли вже коршма опустіла, Мізинчик сказав до Насті:

— „Слухайте, газдинько! Чи я можу бути супокійний, що ви з тими грішми зробите так, як я зарядив?“

— „Ой не бійте ся, пане духу“ — впевняла Марта — „то жінка чесна, не має нічиєї кривди на сумліню, а в кінці було тільки свідків, що хотай би не хотіла, то ми би її приневолили і припилънували“.

— „Слава-ж Тобі, Господи!“ — закликав Мізинчик — „досить я намучив ся, нехай би була хоч та користь, що бідні щось дістали. А тепер мушу о собі подумати! Ви відійдете, а я ту лишу ся. Але як я трафлю до мого села, до моїх родичів!“

Ледви се висказав, увійшов до коршми свіжий чоловік, а сівши недалеко тих двох жінок, казав подати собі горнятко з молоком і хліба. Обі газдині відпочавши, забирали свої річи, та пращали ся з Мізинчиком.

— „Ми відходимо домів, бувай здоров чистий духу!“ — говорила Настя.

— „А не лякай більше людий“ — додала Марта.

— „Ідть здорові, ви чесні і добрі жінки! — відповів урадуваний Мізинчик. „Не забудьте за „духа“, що називає ся Мізинчик“.

— „Добре, добре! Ой ми не забудемо ніколи“, впевнювали його обі селянки, стоячи на порозі і вийшли.

— „Мізинчику, Мізинчику! Моє любе дитя, де ти?“
— закликав свіжо прибувший чоловік, не допивши молока.

— „Ах татку, татусю! Мій золотий, мій коханий!“
— закликав урадований Мізинчик, пізнавши свого батька, почав по канапі лазити і став на крайчику поруча. Старий батько, утішений, прискочив до канапи, вхопив обережно сінка, притиснув до серця, та з радости розплакав ся.

Сїй події приглядав ся шинкар з жінкою.

— „Мій синочку! Ти не знаєш, як ми обоє з мамою журили ся, клопотали ся, побивали ся“ — мовив батько крізь сльози радости. „Богу дякувати, що ти жиєш, що ти здоров, що я тебе знайшов“.

На подвірю стояв візок з кіньми, що заїдали обрік з баламута та відпочивали. Батько попрощавшись з шинкарем, взяв свій скарб, свого сінка, вложив до кишені і вийшов з шинку. Поправив упряж на конях, сїв на віз і чим скорше поїхав до дому. Коли були на гостинці, вийняв батько свого пестія з кишені, цілував без кінця, міри, притискав до грудий: — „Богу дякувати, що ми тебе бачимо живого, що ми тебе знова маємо! Кілько то вже бідна мати наплакалась!“

— „Третого дня по твоїм відїзді влетїв до хати директор театру, що тебе від нас купив, такий лихий за се, що видав так багато гроший за тебе, а ти йому десь пропав. Я пізнав зараз, що йому ходить о гроші, а не о тебе. Розуміє ся, я йому гроші звернув що до сотика. — „Де ти був? — Що з тобою діяло ся?“ —

питав батько, а Мізинчик місто говорити, розплакав ся, аж заходив ся і тряс ся по тільки перебутих зворушеннях. Довго не міг до слова прийти.

Поволи зачав утихомиратись, перестав плакати і тішив ся, що вже blisko хати, blisko рідненької мами.

ХІІІ. Конець.

Віз затуркотів на подвірі. З хати вибігла стара мати та плачучи запитала батька:

— „А що? Не довідав ся про нашого синка, чи живе, чи його нема?“

— „А ось, мамо, маєш свого збігця!“ — відізвав ся веселий батько, подаючи Мізинчика в наставлені руки матери.

Довго, довго трівало мовчанє. Мати приглядалась свому любимцеві, радувала ся і тішила ся одинаком, а поцілюям не було кінця. Увійшли до кімнати, а Мізинчик бігаючи, як колись, по великім, округлім столі, кликнув радісно:

— „Як ту добре, який то наш дім милий і любий!“ — А по хвилі попросив о їду: — „Прошу мені дати вперед що їсти, бо я голодний, дуже голодний, так, що не в силі оповісти вам всего, що мені через весь сей час лучало ся, а було сего багато“.

— „Ох Боже!“ — закликала мати, „з радощів забула я! мій соколику, тобі треба дати їсти, як то біднятко схудло, змарніло“, нарікала, як то звичайно мами

роблять. Але що правда, то не гріх. Мізинчик за той короткий час не виглядав так зле, як мати бідькала.

За хвилину принесла мати молоко в його давнім начинню з оріхової лушпини, в другій був мід, а в третій сьвіже масло і малий шматок хліба. Як йому смакував той підвечірок! З яким апетитом їв!

Батько тимчасом завів коні до стайні, дав їм сіна, віз затягнув під возівню, а коли повернув в хату, зачав Мізинчик оповідати свої пригоди за весь час подорожі. Старі слухали з напругою і не могли надивувати ся проворности і відвазі одинака.

— „О! Вже більше не пустив би я тебе від себе, мій любий сину“ — сказав батько — „хотяй би давали мені і пів сьвіта за тебе, то вже не дам намовити ся, ані одурити ся, а лакомому чоловікови ніколи чуже на добре не виходить“.

— „Богу дякувати!“ — закликав маленький хлопчик — „що мені в дорозі не стало ся нічого злого. Вже маю досить сеї подорожи і сих ріжнородних пригід. Але я вдоволений, бо поступав все релігійно, дорогою правди, не роблячи нікому жадних прикrostий, ані жадної кривди. — Зібрав я досить досьвіду на моє житє, о чім ніколи і не думав. Ще одного мені нестає, а саме просьвіти; мушу навчити ся читати і писати, бо неграмотним — невіжею не красно мені жити, а було би вашим гріхом непростимим, если не позволили би ви мені вчити ся. Прийміть учителя до дому, нехай мене вчить, бо ходити до школи було би мені і трудно і прикро“.

— „Добре, добре, дорогий сину“ — каже батько
— „зараз завтра згоджу вчителя, нехай тебе вчить“.

— „Тепер я остану з вами, з вами на завсїгди!
Добре люди говорять: „Всюди добре, а дома найлїп-
ше!“... А тепер, люба мамусю, піду спати і відпїчну
по моїх великих трудах. — Добраніч!!!“

Генрик Шаррельманн.

Між німецькими авторами, котрі в останніх часах посьвятили своє перо молодіжці, визначне місце займає Генрик Шаррельманн з Бреми, поет і учитель, загально знаний педагог-реформатор. Єго таланти поетичний, єго незвичайний дар навчання широко звісні. Зложив він цілий цикл оповідань для молодіжці т. з. „Berni-Bücher“ що розійшлися в десятках тисяч екземплярів. Бо Шаррельманн уміє оповідати. Оповідане єго пливе легко і просто, ясно і зрозуміло, а притім так барвно і займаючо, що втяє увагу читача від першої до останньої сторінки. Все, що оповідає, то таке природне, своє, повне оживляючої предметности. Ніяких абстракцій, ніяких сумрачних настроїв. Він знає своїх молодих читачів, знає докладно душу дитини, знає, що їй займає; змальовує звичайне буденне життя, але „з волокон простих сірих днів дитинних ткає свій величний, багатством дискретних відтінків світлячий гобелін бременський“, як виражаєся про него оден критик.

Ото заголовки тих незвичайних оповідань:

- 1) Berni. Ein kleiner Junge (Берні. Малий хлопчик).
- 2) Berni. Aus seiner ersten Schulzeit (Берні. Єго перший рік шкільний).
- 3) Heute und vor Zeiten (Днес а перед літами).
- 4) Aus Heimat und Kindheit und glücklicher Zeit (З дитинних днів щастя на родині).
- 5) Daumling (Мізинчик).

Берні — се малий хлопчина в віці передшкільнім і в першій році науки. Переживає він се, що більше менше всі діти в єго віці, видить і помічає різні річі та оповідає про різні події щоденні з життя міського і сільського. Але оповіданнями

сими править майстерна рука досвідного знатока діточої психе, і кидає на них луч розуму і серця. Кожда подія ним змальована дише сердечним теплом і розсіває настрій погідного спокою, чи то, коли опишує першу дорогу до школи, чи виїзд на вакації і чар сільського житя.

А що за прекрасних барв добирає автор коли змальовує сї сцени дитинства, де виступає на перший плян безгранична любов родичів, їх опіка і старанє про дітий! Ту кожде оповіданє — се чудова мініатура о стилю клясичнім, о формі скінченій.

А як незвичайно займаючо показує знов Шаррельманн дитинї, що все на нашій землі: чи то звичайний ніжик, чи міст, сьвітло чи самохід, чи то величавий корабель — все те перейшло всі степені розвою, є овочем тисячилітної безвпинної муравлиної праці. Цїлу сю книжочку „Heute und vor Zeiten“ можна би назвати „піснею над піснями“ (як каже згаданий рецензент) в честь людского генія і праці, що не знають стриму в своїм змаганю до совершенства.

А Мізинчик? Ся знана постать симпатичного карлика як же відсьвіжена ту виступає на тлі найновїших поступів і винаходів! Є ту і їзда автом і подорож бальоном, взагалі сьвіт новий. Се любе, розумне маленя — Мізинчик, виступає все в оборонї правди і права, обсервуючи все довкруги, саме никим недостережене. Такі сцени як гляданє за злодієм в готелю, розмова зі старим професором, взаїмні докори двох старих сплетнярок, сцена в лісі з нечесним вїйтом — все то образші повні драматичної сили, милі і займаючі, що побуджують раз до сьміху то знов зворушують до сліз, а все лише добрі зерна в серях засївають.

Взагалі оповіданя Шаррельманна образують ум і серце, збогачують знанє, вирабляють волю, заохочують до чину, будять подив для всего, що гарне, — любов до сего, що любити належить — словом, оповіданя сї се для молодежи неоцінений скарб.

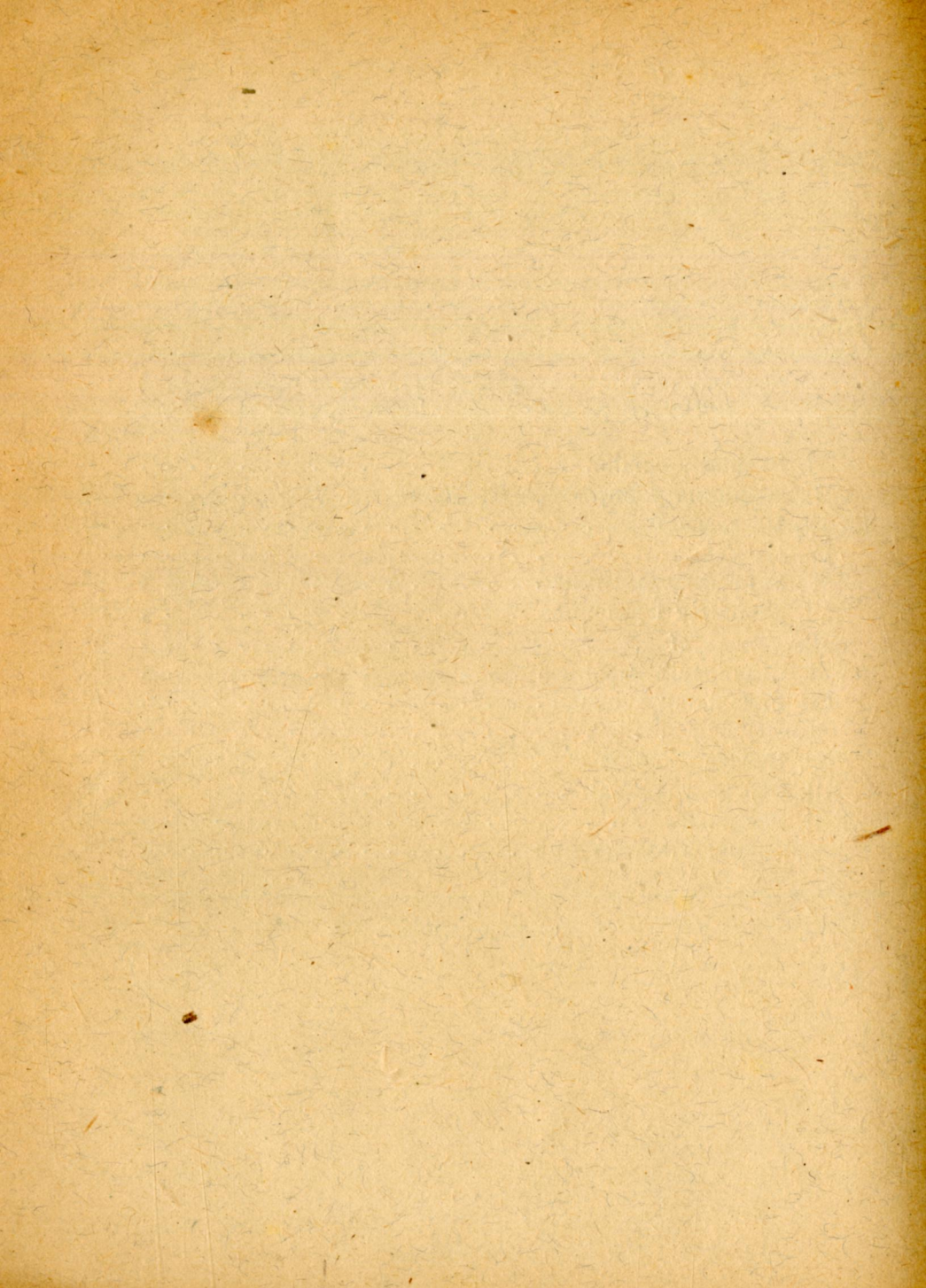

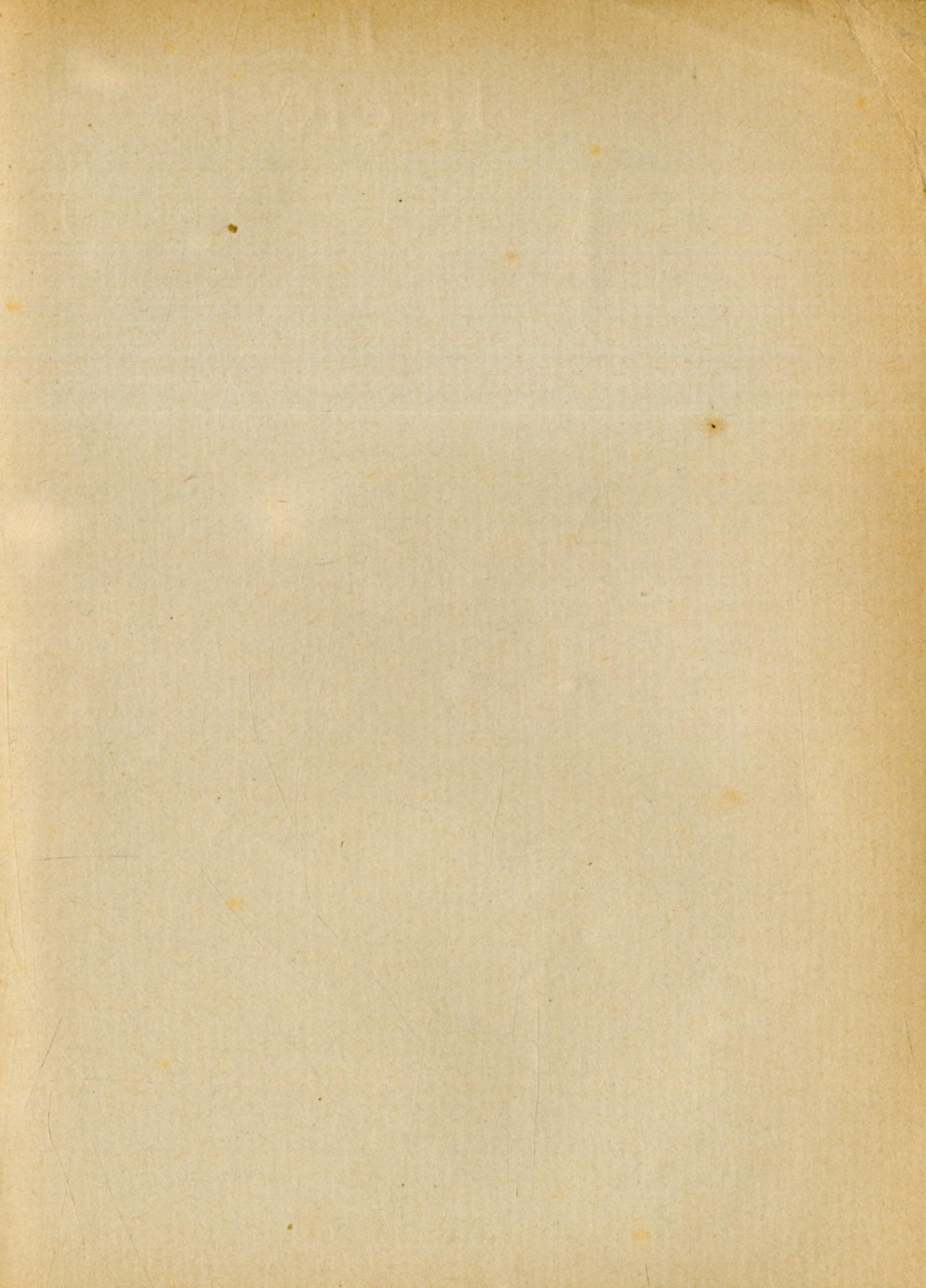
Зміст.

	стор.
I. Радість ридичів	3
II. Мізинчик у директора Краузо-го	10
III. На свободі	23
IV. На улиці	31
V. У професора Німця	38
VI. Мізинчик і дівчинка	52
VII. У воздуху	57
VIII. В дуплавій вербі	60
IX. Начальник громади	70
X. Лісовик	71
XI. Нечесний вчинок	82
XII. Стріча в коршмі	86
XIII. Закінчене	98
Генрик Шаррельманн	101

ЦІНА 50 КОП.

II
И-61045 (-1)

89

3833/186

УКРАЇНСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО
„СЕКЦІЯ ВИДАВНИЧА“.

ГЕНРИК ШАРРЕЛЬМАНН.

МІЗИНЧИК.

ОПОВІДАНЄ ДЛЯ ДІТИЙ

ПЕРЕКЛАВ

О. ГОРУЦЬКИЙ.

ЛЬВІВ, 1919.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.